

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

ERVINAS SPŪDYS

IV kurso, 2 grupės studentas

**TERORISTINĖS ORGANIZACIJOS KAIP SOCIALINIAI JUDĖJIMAI.
„AL-QAEDA“, „HAMAS“, „HEZBOLLAH“ ir „ISLAMO VALSTYBĖS“
ATVEJŲ ANALIZĖ.**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas: prof. T. Janeliūnas

Vilnius, 2016

BAKALAURO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro/magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

Patvirtinu, kad įteikiamas baigiamasis bakalauro darbas *Teroristinės organizacijos kaip socialiniai judėjimai. „Al-Qaeda“, „Hamis“, „Hezbollah“ ir „Islamo valstybės“ atvejų analizė*.yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Ervinas Spūdys

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Spūdys E. Teroristinės organizacijos kaip socialiniai judėjimai. „Al-Qaeda“, „Hamis“, „Hezbollah“ ir „Islamo valstybės“ atvejų analizė: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. T. Janeliūnas. – V., 2016. – 49 p.

Reikšminiai žodžiai: Artimieji Rytai, socialiniai judėjimai, teroristinės organizacijos, „Hamis“, „Hezbollah“, „Al-Qaeda“, „Islamo valstybė“, resursų mobilizacija, kolektyvinis veiksmas, politinis įsitraukimas, komunikacija.

Šiame darbe nagrinėjama keturių teroristinių organizacijų – „Al-Qaeda“, „Hamis“, „Hezbollah“ ir „Islamo valstybė“ – evoliucija ir komunikacija per socialinių judėjimų teorijos prizmę siekiant identifikuoti, ar visos šios organizacijos gali būti laikomos socialiniais judėjimais. Taip pat siekiama nustatyti, kokiame raidos etape šios organizacijos yra.

Tyrimo metu išskiriami pagrindiniai kriterijai, reikalingi socialinių judėjimų susiformavimui, kuriuos pasitelkiant tiriama teroristinių grupuočių evoliucija ir veikla, aptariami kolektyvinį veiksmą lemiantys veiksniai, komunikacijos tikslai ir iššūkiai.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Socialinių judėjimų teorija	11
1.2. Naujųjų socialinių judėjimų teorijos įtaka islamiškų organizacijų studijoms	13
1.3. Socialinių judėjimų raidos etapai	14
2. Terorizmo sąvokos nepakankamumas siekiant apibrėžti teroristinių grupuočių veiklą.....	16
3. Teroristinių organizacijų raida ir tikslai	18
3.1. „Al-Qaeda“	18
3.2. „Hamas“	21
3.3. „Hezbollah“	24
3.4. „Islamo valstybė“	26
4. Komunikacijos tikslai ir iššūkiai	31
5. Kolektyvinės tapatybės konstravimas kaip komunikacinė strategija. Priemonių ir naratyvų įvairovė	32
5.1. „Al-Qaeda“. Neapykanta Vakarams ir perėjimas prie „vieniškų vilkų“ strategijos.....	33
5.2. „Hamas“. Vaikų verbavimas ir Izraelio nusikaltimų viešinimas per socialines medijas	35
5.3. „Hezbollah“. Engiamieji ir bebaimiai kovotojai viename.....	37
5.4. „Islamo valstybė“. Galingiausia žinutė – pavadinime.....	38
Išvados	40
Literatūros sąrašas	43
SUMMARY	48

Išvadas

Terorizmas ir islamiškasis fundamentalizmas neabejotinai yra vieni didžiausių XXI a. iššūkių ir vienas įdomiausių tarptautinių santykių studijų objektų. Po žmoniją sukrėtusių Rugsėjo 11-osios įvykių viso pasaulio akys nukrypo į Artimuosius Rytus, iki tol sąlyginai saugiai gyvenusios Vakarų šalys buvo priverstos pripažinti kylančią islamiškojo fundamentalizmo grėsmę. Pradėta suprasti, kad valstybių ir jų piliečių saugumo vertinti vien tik per realizmo prizmę nebeužtenka – tarptautinių santykių arena nebėra anarchinė sistema, kurioje niekas nėra užtikrintas, jog nebus užpultas ir visi šios sistemos dalyviai nebesivaržo dėl įtakos ir galios vien tam, kad išliktų¹. Iki tol vyrovusi vienos dimensijos tarpvalstybinių santykių sistema sparčiai keičiasi, vis didesnę reikšmę įgaunant tarptautinių sienų nepaisantiems nevalstybiniais veikėjams.

Keičiantis globaliai sąrangai, Vakarų valstybės pradėjo savo politiką vykdyti besiremamos liberaliomis idėjomis, tokiomis kaip abipusė nauda, tarptautinis bendradarbiavimas ir tarpusavio integracija, taip pat dalį savo svarbių funkcijų vykdant vidines ir išorines politikas patikėjo viršnacionalinėms institucijoms, tokioms kaip Jungtinių Tautų Organizacija, Europos Sąjunga, Šiaurės Atlanto sutarties organizacija ir kitoms. Atrodė, kad didžiulių konfliktų ir visa naikinančių karų grėsmė mažėja, tačiau susidarė prielaidos gimti naujiems dariniams, kurių nekontroliuoja valstybės ir kurios savo valdžią nori įvirtinti ginklu.

Kintant tradicinei tarptautinių santykių sistemai ir Vakarų valstybėms tampant nekonvencinių grėsmių taikiniais, jos buvo priverstos perdėlioti savo užsienio politikos prioritetus. Kuomet Jungtinės Amerikos Valstijos paskelbė „karą prieš terorą“² ir jas palaikančių šalių koalicija prisijungė prie ilgiau nei dešimtmetį trukusios karinių kampanijų Afganistane ir Irake, pagrindiniai tuometinio JAV prezidento George W. Bush tikslai, tokie kaip nugalėti teroristus ir jų organizacijas, nutraukti valstybių paramą terorizmui, nustatyti bendrą kovos su terorizmu standartą, įgalinti silpnas valstybes kovoti su terorizmu, naikinti teroristams suteikiamus prieglobsčius ir kt.³ buvo neįgyvendinti arba įgyvendinti tik iš dalies, kadangi Afganistano vis dar negalima laikyti stabilia valstybe, Irake po diktatoriaus Saddamo Husseino nuvertimo atsiradęs galios vakuumas sudarė sąlygas šalyje veikti įvairioms sukilėlių grupuotėms, o išpiplieskę pilietiniai konfliktai Libijoje,

¹ John J. Mearsheimer, *Structural Realism*, International Relations Theories: Discipline and Diversity, 3rd Edition, Oxford, Oxford University Press, 2013, 72. <<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/StructuralRealism.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 23]

² *Text of George Bush's speech*, The Guardian, 2001.

<<http://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>> [Žiūrėta 2016 03 23]

³ *National Strategy for Combating Terrorism*, Central Intelligence Agency, 2003, 1-22. <https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/Counter_Terrorism_Strategy.pdf> [Žiūrėta 2016 03 23]

Jemene, Sirijoje ir kitose šalyse įgalino teroristines organizacijas veikti kone nevaržomai ir plėsti savo veiklos geografines ribas.

„Karščiausiu pasaulio tašku“ paversti Artimieji Rytai⁴ ir toliau kenčia nuo politinio nestabilumo ir pilietinių karų, regione veikia didelė gausa teroristinėmis pripažintų organizacijų. Po didelį rezonansą sukėlusių atakų praėjusio amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje prieš JAV taikinius Jemene⁵, Kenijoje ir Tanzanijoje⁶ bei nesėkmingai bandžius susprogdinti Pasaulio prekybos centro šiaurinį bokštą, ne mažesnę JAV įtūžį „al-Qaeda“ sukėlė 2000 m. įvykdytas išpuolis prieš amerikiečių karo laivą „USS Cole“, kurio metu žuvo 17 jūreivių⁷. Dar po metų visą pasaulį sukrėtė 4 lėktuvų užgrobimas ir Rugsėjo 11-osios įvykiai, pavertę „al-Qaeda“ žinomiausia teroristine organizacija planetoje, veikiančia daugiau nei 60-tyje valstybių⁸, o jos lyderį Osamą bin Ladeną – ieškomiausiu pasaulio nusikaltėliu⁹. Nuo tada laikyta, jog terorizmas yra didžiausia grėsmė galingiausios pasaulio šalies – JAV – nacionaliniam saugumui, mesti milžiniški resursai operacijoms Afganistane, Irake, dar vėliau – Libijoje, Sirijoje, Pakistane ir kitose šalyse. Islamo fundamentalistų atakos neaplenkė ir kitų Vakarų šalių – teroro išpuoliai vykdyti Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Nyderlanduose, Belgijoje ir kitose šalyse.

Ne mažesnę grėsmę islamiškasis fundamentalizmas ir terorizmas kelia ir kitai valstybei – 1947 m. padalintos Palestinos teritorijoje įsikūrusiam Izraeliui, iš visų pusių apsuptam nedraugiškų arabų šalių. Po gausybės ginkluotų konfliktų su kaimynais – Egiptu, Jordanija, Libanu, Iraku ir kitomis šalimis Izraelis grėsme sau laiko tiek priešišškai jo atžvilgiu nusiteikusias arabų šalis, tiek blokuojamame Gazos ruože ir Vakarų Krante esančius palestiniečius, siekiančius nepriklausomybės ir Palestinos valstybės pripažinimo.

Atvirą priešiškumą žydų valstybei reiškia Gazos ruože įsitvirtinusi ir vietos palaikymą turinti islamistinė organizacija „Hamas“, niekinančią retoriką Izraelio atžvilgiu skleidžia ir Pietų Libaną kontroliuojanti organizacija „Hezbollah“. Abi šios organizacijos išsiskiria tuo, jog, priešingai nei „al-Qaeda“, veikia apibrėžtoje teritorijoje ir yra įtrauktos į vietos politines institucijas ir turi ne tik karinius, tačiau ir politinius sparnus, veikiančius kaip partijos.

⁴ *Global Conflict Tracker*, Council on Foreign Relations, 2016. <<http://www.cfr.org/global/global-conflict-tracker/p32137#!/>> [Žiūrėta 2016 03 24]

⁵ *Behind the U.S. Embassy Bombing in Yemen*, Time, 2008.

<<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1841951,00.html>> [Žiūrėta 2016 03 24]

⁶ *Pursuing al-Qaeda in Horn of Africa*, al Jazeera, 2008.

<<http://www.aljazeera.com/focus/2008/08/200881983642167910.html>> [Žiūrėta 2016 03 24]

⁷ *USS Cole Bombing Fast Facts*, CNN, 2015. <<http://edition.cnn.com/2013/09/18/world/meast/uss-cole-bombing-fast-facts/>> [Žiūrėta 2016 03 24]

⁸ *National Strategy for Combating Terrorism*, 7.

⁹ *Usama Bin Laden*, FBI Ten Most Wanted Fugitive, Federal Bureau of Investigation.

<<https://www.fbi.gov/wanted/topten/usama-bin-laden>> [Žiūrėta 2016 03 24]

Po „al-Qaeda“ įkūrėjo ir ilgamečio lyderio bei terorizmo ikonos Osamos bin Ladenio mirties, kuomet Pakistano teritorijoje jį nukovė JAV karinio jūrų laivyno specialiųjų pajėgų komandosai¹⁰, buvo matomas organizacijos silpnėjimas pasauliniu mastu ir koncentracija ties jos padalinių veikla regionuose, tokiuose kaip Šiaurės Afrika ir Arabijos pusiasalyje, kuriuose įvairios islamistinės grupuotės veikia „al-Qaeda“ vardu, bet siekia savų tikslų¹¹, o Vakarų šalyse išpuolių šios grupuotės vardu mažėja. Atskilus grupuotės atšakai Irake susiformavo dar viena islamistinė grupuotė – „Islamo valstybė“ – pritraukianti tūkstančius kovotojų ir pasekėjų visame pasaulyje ir kelianti bene didžiausią grėsmę Vakarų valstybių saugumui nuo „al-Qaeda“ grupuotės susilpnėjimo. „Islamo valstybė“, kaip ir „al-Qaeda“, yra linkusi atmesti bet koki įsitraukimą į esamas politines institucijas.

James B. Lutz ir Brenda B. Lutz teigimu, terorizmas susideda iš 6 pagrindinių elementų: jis turi (1) politinius tikslus, (2) remiasi smurtu arba smurto grėsme, (3) jo tikslinė auditorija siekia plačiau nei tiesioginės terorizmo aukos, (4) už veiksmo slypi ne tik pavieniai individai, bet ir organizacinė struktūra, (5) įtraukia nevalstybinius veikėjus kaip terorizmo kaltininkus, taikinius arba abu, (6) naudojamas kaip silpnųjų ginklas siekiant pakeisti galių pusiausvyrą¹². Terorizmą analizuojančių mokslininkų diskusijoje egzistuoja daugybė nesutarimų, ar teroristinės organizacijos gali pasiekti savo tikslus naudojant terorą ir kokie veiksniai lemia individų norą prisijungti prie šių organizacijų.

Nėra bendro sutarimo ir aiškinant terorizmo paskirtį. Instrumentinė prieiga sako, kad terorizmas yra sąmoningas politinio veikėjo veiksmas, kurio paskirtis yra pasiekti nusistatytus politinius tikslus. Tokiu atveju teroristinės organizacijos yra racionalūs nevalstybiniai veikėjai, atliekantys kaštų ir naudos analizę bei matuojantys, ar jų atliekamas veiksmas padės pasiekti išsikeltus uždavinius, o terorizmo efektyvumą galima matuoti pagal tai, kokį rezultatą savo veiksmais tos organizacijos pasiekia, lyginant su savo išsikeltais politiniais uždaviniais¹³.

Organizacinės prieigos aiškinimas remiasi prielaida, jog teroristinių organizacijų pagrindinis tikslas, kaip ir valstybių, yra jų išlikimas konkurencinėje aplinkoje, o terorizmas yra kovos už išlikimą išraiška ir nebūtinai tiesiogiai atspindi organizacijos ideologiją ir vertybes. Organizacijos lyderiai pristato nariams naudas ir paskatas palaikyti jos išlikimą ir atsako į išorės daromą įtaką savo nariams keičiant tas paskatas arba inovacijomis¹⁴. Vis dėlto remtis organizacine

¹⁰ *Obama Announces Killing of Osama bin Laden*, The New York Times, 2011.

<<http://thelede.blogs.nytimes.com/2011/05/01/bin-laden-dead-u-s-official-says/>> [Žiūrėta 2016 03 25]

¹¹ *Al Qaeda branches strengthen as center weakens*, Deutsche Welle, 2013. <<http://www.dw.com/en/al-qaeda-branches-strengthen-as-center-weakens/a-16780261>> [Žiūrėta 2016 03 25]

¹² Lutz, M. James, Lutz, J. Brenda, *How Successful is Terrorism?*, Forum on Public Policy, 2009, 2.

<<http://forumonpublicpolicy.com/spring09papers/archivespr09/lutz.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 25]

¹³ Ozgur Ozdamar, *Theorizing Terrorist Behavior: Major Approaches and Their Characteristics*, Defence Against Terrorism Review 1(2), COE-DAT, 2008, 91-92.

¹⁴ Ten pat, 93.

prieiga aiškinant teroristinių organizacijų veiksmus yra sudėtinga, kadangi ji aiškina organizacijų veiklą vidiniais jų procesais, kurie, teroristinių organizacijų atveju, nėra atviri.

Terorizmas taip pat gali būti aiškinamas kaip politinė komunikacija, naudojant smurtinius veiksmus komunikaciniais tikslais, pavyzdžiui, norint ištransliuoti teroristinės organizacijos siunčiamas politines žinutes ir priversti visuomenės segmentus ar valstybes elgtis taip, kaip nori teroristinė organizacija. Ši prieiga reikšmingai skiriasi nuo anksčiau aptartų, kadangi ji yra nukreipta į komunikacinį tikslą veikti ryšius tarp visuomenės, valstybės ir teroristinės organizacijos, formuoti viešąją nuomonę, o ne į politinių rezultatų arba organizacinių uždavinių įgyvendinimą¹⁵.

Tačiau norint suprasti, kaip veikia teroristinės organizacijos, šių prieigų nepakanka, svarbu suprasti ir tai, kaip jos veikia ir mobilizuojasi. Padėti tai paaiškinti gali socialinių judėjimų teorija. Donatella Della Porta ir Mario Diani socialinius judėjimus apibrėžia kaip neformalius tinklus, paremtus bendrais įsitikinimais ir solidarumu bei mobilizuojančiais konfliktiniais klausimais, o šis procesas dažnai pasireiškia įvairiomis protesto formomis¹⁶. Socialinių judėjimų koncepcija gali padėti išsiaiškinti, kaip formuojasi ir mobilizuojasi tarpusavyje nesusijusių individų tinklai, grupės ir organizacijos įvairių politinių ar kultūrinių konfliktų akivaizdoje ir kaip jie įgauna bendrą kolektyvinę identitetą. Kartu ši teorija gali padėti atsakyti į klausimą, kaip teroristinių organizacijų komunikacija prisideda prie jų evoliucijos ir politinių tikslų įgyvendinimo bei prognozuoti galimus organizacijų raidos scenarijus remiantis Donatella Della Porta ir Mario Diani bei vėliau kitų mokslininkų analizuotais socialinių judėjimų raidos etapais.

Esama analizuojamų teroristinių organizacijų padėtis diktuoja šio tyrimo **problema** – nors visos aptariamos teroristinėmis laikomos organizacijos turi socialinių judėjimų bruožų ir turi politinius tikslus, dalis jų – „Al-Qaeda“ ir „Islamo valstybė“ – atmeta formalizaciją ir įsitraukimą į politinį procesą – vieną iš socialinių judėjimų plėtros etapų, reikalingą įgauti politinę galią ir pakeisti esamą *status quo*. Pavyzdžiui, „Hamas“ ir „Hezbollah“ įsitraukus į politinį procesą ir įgavus politinio reprezentavimo funkcijas, kariniai veiksmai prieš šias grupuotes nėra vykdomi nebent jos pačios juos išprovokuoja, kuomet „al-Qaeda“ ir „Islamo valstybė“ yra nuolatiniai jų veiksmams nepritariančių valstybių taikiniai.

Šio darbo **tikslas** yra apžvelgti 4 teroristinių organizacijų raidą ir kolektyvinės tapatybės formavimo instrumentus per socialinių judėjimų teorijos prizmę ir nustatyti, ar šias organizacijas galima laikyti socialiniais judėjimais.

¹⁵ Ozgur Ozdamar, 95.

¹⁶ Donatella Della Porta, Mario Diani, Social Movements: An Introduction, Oxford & Malden, Blackwell, 1999, 16.

Tyrimo objektas – teroristinėmis laikomų organizacijų – „Hamis“ „Hezbollah“ „al-Qaeda“ ir „Islamo valstybė“ – evoliucija, komunikacijos priemonės bei politinio įsitraukimo formos.

Išsikelti tikslai bus įgyvendinami įvykdam šiuos **uždavinius**:

1. Remiantis socialinių judėjimų teorija pristatyti socialinių judėjimų raidos etapus, jų vystymosi dinamiką ir pagrindinius ją lemiančius kintamuosius, išskiriant pagrindinius kriterijus apžvelgiant 4 teroristinių organizacijų evoliuciją.
2. Aptarti resursų mobilizacijos teorijos reikšmę vertinant teroristinių organizacijų komunikacijos metodus ir tikslus.
3. Nustatyti, kokiame plėtos etape yra nagrinėjamos teroristinės organizacijos ir pateikti galimus tolimesnius raidos scenarijus.
4. Pagal nustatytus kriterijus išsiaiškinti, kaip teroristinių organizacijų komunikacija prisideda prie jų, kaip socialinių judėjimų, raidos.

Ginamieji teiginiai:

1. Visos šiame darbe nagrinėjamos teroristinės organizacijos gali būti prilyginamos socialiniams judėjimams.
2. Šie judėjimai turi mažesnę grėsmę išnykti, jeigu įsitraukia į institucionalizuotą politinį procesą.
3. Vakarų valstybių ir Izraelio vykdoma agresyvi Artimųjų Rytų politika yra vienas pagrindinių teroristinių organizacijų veiklos motyvų ir paskatų, tad vien karinių priemonių taikymas kovojant prieš tokias organizacijas yra neveiksmingas.

Tyrimo metu bus nagrinėjama socialinių judėjimų teoriją ir teroristinių organizacijų raidą pristatanti mokslinė literatūra, grupuočių vieši pareiškimai ir jų lyderių pasisakymai. Taip pat bus apžvelgiamos teroristinių organizacijų komunikacijos priemonės ir jose komunikuojamas turinys naudojant kokybinės atvejų analizės metodą.

Pirmojoje darbo dalyje bus pristatyta socialinių judėjimų teorija, jų evoliucija, tikslai ir kriterijai, reikalingi tokiems judėjimams susiformuoti. Vėliau apžvelgiama nagrinėjamų teroristinių organizacijų raida, jų tikslai, komunikacijos priemonės ir jomis komunikuojamas turinys. Galiausiai, vertinama, kaip šios priemonės prisideda prie organizacijų tikslų įgyvendinimo ir pateikiami kylantys iššūkiai.

1. Socialinių judėjimų teorija

Donatella Della Porta ir Mario Diani socialinius judėjimus apibūdina kaip išskirtinius socialinius procesus, kurių metu jų veikėjai imasi kolektyvinio veiksmo ir:

- yra įtraukti į konfliktiškus santykius su aiškiai identifikuojamais oponentais;
- yra susiję tankiais neformaliais tinklais;
- dalijasi išskirtine kolektyvine tapatybe¹⁷.

Socialinių judėjimų veikėjai dalyvauja politinių ar kultūrinių konfliktų situacijose siekiant skatinti socialinį pokytį arba tokiam oponuoti ir stengiasi įgauti politinę, ekonominę ar kultūrinę galią, kuri, jeigu būtų įgyvendinama, pakenktų kitų veikėjų interesams¹⁸. Tankūs neformalūs tinklai išskiria socialinius judėjimus nuo kitų organizacijų, kuriose atliekami kolektyviniai veiksmai yra ribojami organizacinių struktūrų, kuomet socialiniuose judėjimuose tiek organizuoti veikėjai, tiek individualūs, išlaiko savo autonomiją ir nepriklausomybę bei dalyvauja ilgalaikiuose turimų resursų mainuose siekdami bendrų tikslų¹⁹. Konkrečių iniciatyvų, veikėjų elgesio reguliavimas priklauso nuo nuolatinių individų ir organizacijų derybų. Tokiuose judėjimuose vienas organizuotas veikėjas, nesvarbu, kokią galią turėtų, negali atstovauti viso judėjimo. Esant šioms sąlygoms politiniame procese veikti nepriklausomai nuo kitų daugiau galimybių įgauna labiau atsidavę arba įgudę judėjimo asmenys, priešingai nei formaliose organizacijose, kuriose, paprastai, vyrauja aiški hierarchija²⁰.

Kolektyvinis identitetas, siejamas su judėjimo narių tarpusavio rišlumu, suteikia jiems veikimo bendram tikslui jausmą, kuris įgalina pavienius narius ar organizacijas save laikyti neatsiejamais nuo kitų veikėjų. Taip pat jo kūrimas lemia naujų ryšių tarp veikėjų atsiradimą nepaisant vietos ar laiko skirtumų, kol, galiausiai, judėjimo nariai pradeda siekti ne aiškių ir konkrečių tikslų, bet pradeda laikyti save kur kas didesnių procesų dalimi, arba pasipriešinimu tokiems procesams²¹.

Donatella Della Porta ir Mario Diani pastebi, kad plintant globalizacijos efektui ji priešpastatoma nacionalinei ir etninei tapatybėms, o didėjant skirtingų kultūrų vertybių susikirtimų atvejų skaičiui daugėja ir vietinių pasipriešinimų, ginančių kultūrinę tradiciją prieš užsienio

¹⁷ Donatella Della Porta, Mario Diani, 20.

¹⁸ Ten pat, 21.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Ten pat.

²¹ Ten pat, 22.

valstybių primetamas idėjas ir globalias problemas, o tai lemia nacionalizmo, etninių judėjimų, religinių mobilizacijų ir islamo fundamentalizmo atgimimą²².

Šias mintis papildė Colin J. Beck teiginiai, kad resursų mobilizacijos, politinių galimybių ir kolektyvinio identiteto formavimo (angl. – *framing*) paradigma, kuria remiasi socialinių judėjimų teorija, tinka apibrėžti ir teroristinių organizacijų veiklą prilyginant juos socialiniams judėjimams²³. Anksčiau iškildavę dėl socialinės nelygybės, skriaudos, ir socialinės įtampos, dabartiniai teroristinių organizacinių judėjimai veikia vedini tų pačių ar panašių faktorių, kuriuos sukelia visuomenės modernizacija, užsienio valstybių karinė okupacija ir išorinė įtaka²⁴. Tačiau minėtos skriaudos iki galo nepaaiškina, kodėl vienus judėjimų nariai tampa organizuoti, o kitų ne, tad C. Beck mano, jog kolektyviniam veiksmui įvykti reikalingi materialūs resursai ir veiksmus palaikančiųjų bazė. Resursų surinkimui gali būti įkurti organizaciniai pajėgumai, kurie telktų rėmėjus ir materialias kontribucijas ir vėliau šis kolektyvinis veiksmas formalizuojasi į judėjimą²⁵. Teroristinėms organizacijoms tiek materialųjų, tiek žmogiškųjų resursų mobilizacija itin aktuali, kadangi jų veikla yra rizikinga, reikalaujanti daug kaštų (ypač savižudiškose operacijose) ir pastangų pritraukiant naujus narius.

1.1. Resursų mobilizacijos, politinio proceso ir kolektyvinio identiteto paradigma

Veikiant kaip socialiniai judėjimai, teroristinės organizacijos susiduria su Mancur Olson apibrėžta kolektyvinio veiksmo dilema – retas judėjimo narys norės prisidėti telkiant resursus, kurie bus paskirstomi visiems judėjimo nariams, jeigu jų gaunama nauda neprilygs jų indėliui. Tad aiškinant kolektyvinį elgesį svarbu suvokti nariams teikiamas paskatas, kaštus mažinančius mechanizmus ir struktūras, kurios įgalina socialinius judėjimus siekti savo tikslų. Resursų agregavimas, anot John D. McCarthy ir Mayer N. Zald, reikalauja bent minimalios organizacinės struktūros, kuri identifikuotų judėjimo tikslus ir susietų juos su narių preferencijomis ir bandytų juos įgyvendinti²⁶. Taigi, ši prieiga mato socialinius judėjimus ne kaip spontaniškus ir neracionalius, bet kaip racionalias socialines institucijas, gebančias mobilizuoti savo narius imtis kolektyvinio veiksmo, valdyti resursus ir kuriose esantys veikėjai siekia imtis politinių veiksmų įsitraukdami į politinį procesą ar paveikti politinius sprendimus.

Kitas svarbus faktorius socialinių judėjimų iškilimui yra atsiveriantys „langai“ įsilieti į politinį procesą ir išplėsti savo veikimo lauką bei įgauti didesnę įtaką politinių sprendimų priėmime.

²² Donatella Della Porta, Mario Diani, 52.

²³ J. Beck, Colin, *The Contribution of Social Movement Theory to Understanding Terrorism*, Sociology Compass, 2(5), Stanford University, 2008, 1566.

²⁴ Ten pat, 1567.

²⁵ Ten pat, 1568.

²⁶ D. McCarthy, John, N. Zald, Mayer, *Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory*, The American Journal of Sociology, 82(6), 1977, 1216-1217.

Politinių galimybių teorija sako, kad socialiniams judėjimams galimybė tapti politinio proceso dalimi yra tokia pat svarbi, kaip ir organizaciniai pajėgumai mobilizuoti reikiamą kiekį resursų, o galimybės atsiveria dėl pasikeitusios politinės aplinkos arba dėl nepasitenkinimą keliančių veiksmų, iššaukiančių pasipriešinimą²⁷.

Kaip pavyzdžius galima įvardyti teroristinių grupuočių „Hamas“ ir „Hezbollah“ veiksmus, kuomet šios, turėdamos karinius sparnus, tapo ir kvazi-vyriausybiniiais dariniais, taip tampant politinių procesų dalimi, o palestiniečių pasipriešinimas Vakarų Krante yra iššauktas Izraelio vykdomos politikos ir Palestinos teritorijos okupacijos. Teroristinėms organizacijoms bendras politinis laukas taip pat aktualus todėl, kad nestabilioje aplinkoje, kurioje esanti valdžia nesugeba užtikrinti efektyvaus valdymo, vystosi palanki terpė vykdyti savo veiklą ir pritraukti naujus žmogiškuosius ir materialius resursus bei vykdyti atakas ar įtvirtinti savo valdymą²⁸ tol, kol organizacija sėkmingai veikia ar nepatiria represijų iš išorės.

Socialiniams judėjimams, norint pritraukti sekėjų bazę, reikia pateisinti savo veiklą. Tam pasitelkiamas kolektyvinio identiteto formavimas (angl. – *framing*), apibrėžiamas kaip „reikšmių konstravimas“ – procesas, kurio metu individai įgalinami „rasti, suvokti, identifikuoti ir priskirti“ įvykius jų kasdienybėje ir pasaulyje, o pats „įrėminimas“ padeda paversti įvykius reikšmingais ir tokiu būdu sistemina individų patirtis bei nurodo veiksmų kryptį²⁹. Dažnai ši funkcija pasitelkiama norint supaprastinti ar sutirštinti įvykių ir procesų reikšmę, bet pagrindinė paskirtis yra mobilizuoti potencialius sekėjus, palenkti pasyvių stebėtojų nuomonę savo naudai ir demobilizuoti varžovus³⁰. Kolektyvinis veiksmas „įrėminamas“ tam, kad sekėjai vienodai suprastų kokią nors problemą ar situaciją, kurią reikia pakeisti, kad būtų galima nustatyti „kas yra kaltas ar atsakingas“, artikuliuoti alternatyvias tvarkas ar paskatinti imtis veiksmų ir keisti esamą padėtį³¹.

1.2. Naujųjų socialinių judėjimų teorijos įtaka islamiškų organizacijų studijoms

Nors teroristinėmis laikomos organizacijos turi socialiniams judėjimams būdingų bruožų, klasikinė socialinių judėjimų teorija gana plačiai kritikuojama dėl savo orientacijos į materialių išteklių mobilizaciją, apibrėžiamą organizacijų struktūrą ir nepakankamo dėmesio kultūriniais bei vertybiniais veiksniams, kuriuos analizuoja naujųjų socialinių judėjimų teorija. Naujieji socialiniai judėjimai, kaip teigia Philip W. Sutton ir Stephen Vertigans, skiriasi nuo tradicinių didesnę dėmesį kreipiant postmaterialioms vertybėms ir gyvenimo kokybei, jų struktūra paremta

²⁷ J. Beck, Colin, 1568-1569.

²⁸ Ten pat, 1569.

²⁹ D. Benford, David and A. Snow, David, *Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*, Annual Review of Sociology, 26, 2000, 614.

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat, 615.

aiškos hierarchijos nebuvimu, vyrauja mažesnis įsitraukimas į politinį procesą pastangas telkiant simboliniams veiksams, tokiems kaip dėmesio atkreipimas žiniasklaidos priemonių dėka³² ar kitais veiksmais. Taip pat naujieji judėjimai pasižymi ribotomis politinėmis ambicijomis ir yra linkę ne paveikti kasdienės politikas, tačiau keisti visuomenės elgseną ir normas, prie kurių politika turėtų prisitaikyti pati³³. Tiesa, naujųjų socialinių judėjimų teorija sulaukia ir nemažai kritikos dėl to, jog apibūdinami judėjimai patiria tuos pačius socialinių judėjimų gyvavimo ciklus kaip ir tradiciniai, kuriuose galima atpažinti ir naujesiems priskiriamus skiriamuosius aspektus³⁴. Nepaisant to, nagrinėjant teroristines organizacijas religiniai ir kultūriniai aspektai formuojant kolektyvinį identitetą yra itin reikšmingi. Religiniai faktoriai gali tapti neracionalumo (vakarietiškos, sekuliarios visuomenės ir politikos požiūriu) ir smurto prieš civilius pateisinimu, kuomet pats terorizmas tampa kolektyvinio identiteto formavimo metodu³⁵.

1.3. Socialinių judėjimų raidos etapai

Socialinių judėjimų tyrėjai išskiria keturis pagrindinius jų raidos etapus: atsiradimo, susivienijimo, biurokratizacijos ir nuosmukio³⁶. Pirmajame etape socialiniai judėjimai pasižymi silpna organizacija, o jų dalyvius vienija išplitęs nepasitenkinimas vykdomomis politikomis ar socialinėmis sąlygomis. Bet nepaisant šio nepasitenkinimo ir esamų nuoskaudų, judėjimo dalyviai nėra linkę imtis veiksmų pakeisti esamą *status quo*, tad didesnė tikimybė, kad ribotų veiksmų imsis pavieniai individai, o kolektyvinis veiksmas bus mažai tikėtinas³⁷.

Susivienijimo fazė pasižymi aiškiau apibrėžiamu nepasitenkinimo jausmu, galima identifikuoti, dėl ko kyla nepasitenkinimas ir kas dėl tokios situacijos yra atsakingas, nuoskauda reiškia atvirai, judėjimo dalyviai pradeda mobilizuotis kolektyviniam veiksmui, o dalyviai pradeda suvokti, jog gali veikti koordinuotai, iškeliami tikslai pakeisti esamą padėtį bei iškyla lyderystė³⁸.

Trečiajame – biurokratizacijos – etape socialiniai judėjimai jau yra pasiekę tam tikrų rezultatų – pritraukta reikalingų resursų, atkreiptas dėmesys. Šioje fazėje socialiniams judėjimams reikia aiškos veiklos strategijos, koordinuotų veiksmų, tad koordinavimo funkcijos patikimos galintiems atlikti kasdienės operacijas, turintiems reikalingų kompetencijų ir siekiantiems judėjimo

³² W. Sutton, Philip, Vertigans, Stephen, *Islamic „New Social Movements“? Radical Islam, Al-Qa‘ida and Social Movement Theory*, Mobilizations, 11(1), 2006, 103. < <http://courses.arch.vt.edu/courses/wdunaway/gia5274/sutton.pdf> > [Žiūrėta 2016 04 03]

³³ Ten pat.

³⁴ W. Sutton, Philip, Vertigans, Stephen, 103.

³⁵ J. Beck, Colin, 1571.

³⁶ Christiansen, Jonathan, Four Stages of Social Movements, EBSCO Research Starters, 2009, 2. <<https://www.ebscohost.com/uploads/imported/thisTopic-dbTopic-1248.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 02]

³⁷ Ten pat.

³⁸ Ten pat, 3.

tikslų įgyvendinimo asmenims. Taip pat nebeužtenka ir įkvepiančių lyderių ar masinių demonstracijų įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius, politinė galia tampa didesne nei buvusiuose etapuose, didėja įsitraukimas į politinio elito gretas. Itin daug socialinių judėjimų nepasiekia šios fazės ir pradeda išsiskirstyti, menksta jų įtaka, nes narių motyvacijos palaikymas tampa vis sunkesnis, o resursų mobilizacijai reikalaujant vis daugiau darbo, nariams reikia daugiau paskatų siekiant išlaikyti judėjimų rišlumą ir tikslų siekimą³⁹.

Klasikiniu formalizacijos pavyzdžiu galima laikyti lesbiečių, gėjų, biseksualų ir translyčių asmenų (LGBT) judėjimą, kuris, prasidėjęs nuo masinių demonstracijų, ilgainiui tapo institucionalizuotas, įkurtos organizacijos, atstovaujančios LGBT asmenų teises⁴⁰.

Paskutinis etapas – nuosmukio – turi net kelis raidos scenarijus: judėjimai gali nunykti dėl represijų, kooptacijos, sėkmės arba nesėkmės atvejais, taip pat judėjimo tikslams tapus visuotine norma⁴¹. Represijų atveju judėjimus siekia pažaboti, pavyzdžiui, valstybės institucijos arba jų agentai, veikiantys institucijų vardu ir naudojantys priemones, skirtas sunaikinti judėjimą (priemonės gali būti ir smurtinės). Tokios represijos gali būti legitimios iš valstybės pozicijų priimant judėjimus draudžiančius įstatymus ar vykdant represinę politiką, tačiau nelegitimios judėjimo narių požiūriu⁴².

Judėjimai taip pat gali būti kooptuoti, jeigu jų lyderiai tampa labiau asocijuojami su judėjimo „taikiniais“, kuomet jie įsilieja į sistemą, kurią nori pakeisti ir perima jos vertybes bei mažiau asocijuoja save su judėjimo vertybėmis⁴³.

Sėkmės atveju judėjimai, pasiekę savo trumpalaikius tikslus, nustoja egzistavę ir išsisklaido, nesėkmės – gali susiskaldyti į atskirus tinklus arba užsidaryti itin siaurame organizacinio lygmens rate, strateginių tikslų pasiekimas tampa nebeįmanomas, o į siaurą ratą nauji nariai nebepriimami⁴⁴.

Pagal kitą sėkmės scenarijų judėjimo ideologija tampa kasdienės visuomenės rutinos dalimi, tad poreikis judėjimui išnyksta. Tokiu pavyzdžiu galima laikyti darbininkų judėjimą Jungtinėse Amerikos Valstijose, kuomet darbininkai, anksčiau kentėję nuo nelygių socioekonominių sąlygų, dabar yra integruoti į politinę ir ekonominę sistemas⁴⁵.

³⁹ Christiansen, Jonathan, 3.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat, 4.

⁴² Ten pat.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Ten pat.

2. Terorizmo sąvokos nepakankamumas siekiant apibrėžti teroristinių grupuočių veiklą

Teroristinės organizacijos iš kitų išsiskiria savo veiklos metodais. Pats terorizmo reiškiny yra laikomas asimetrine konflikto forma, skirta įgyvendinti terorą ar sukelti baimę smurtinėmis priemonėmis ir taikiniais renkantis nekombatantus. Dažnai tokiais pasirenkami civiliniai taikiniai ar patys civiliai arba jiems reikšmingi simboliai, kuomet pats terorizmo aktas ir tas, kas jį atlieka, vaizduojamas kaip auka⁴⁶. „Nekombatanto“ sąvoka apima ir civilius ar civilinius taikinius, ir kariuomenės personalą, kuris yra neginkluotas arba veikia ne tarnybos metu⁴⁷. Terorizmo tikslu laikomas maksimalus galimas viešumas žiniasklaidai nušviečiant įvykius, o atkreiptas dėmesys padeda veikti tikslines auditorijas siekiant trumpojo, vidutinio ar ilgojo laikotarpio politinių tikslų ar norimų rezultatų.

Pabrėžiama, jog teroristinę veiklą vykdančys asmenys, pirmiausia, taikosi ne į fizinį veiksmų efektą, tačiau į psichologinį – svarbiausias ne priešininko sunaikinimas, bet žinutės ištransliavimas tikslinėms auditorijoms⁴⁸, kuris svarbus ne tik tam, kad žinia pasiektų visuomenę ar sukeltų baimę, bet ir tam, kad padėtų pritraukti naujų pasekėjų, kurie galėtų prisijungti prie pasipriešinimo judėjimų ir vykdyti panašius aktus. Taigi, terorizmas yra reikšminga priemonė ištransliuoti ir teroristinių organizacijų politinius siekius ir mobilizuoti potencialius resursus, galinčius palaikyti tolimesnį organizacijų egzistavimą, todėl ir yra naudojamas kaip priemonė mobilizuoti resursus, atkreipti dėmesį ir skatinti kolektyvinį veiksma, bet nėra tikslas savaime.

Teoretikai sutinka, kad terorizmas yra politinės komunikacijos forma, tačiau yra daug keblumų nagrinėjant jos efektyvumą ir sukliamą rezultatą. Akademikai Ashley Pattwell, Tyson Mitman ir Douglas Porpora teigia, kad, dažniausiai, ši politinės komunikacijos forma nepasiekia strateginių savo tikslų dėl kelių priežasčių: ji remiasi smurtu, tikslinės auditorijos, priimančios nešamą žinutę, dažnai, nesuvokia teroristinių organizacijų sunkumų ir skriaudų, ši komunikacijos forma yra sudėtinga ir vyriausybės bei žiniasklaida, paprastai, perteikia teroristinių aktų siunčiamas žinutes jas perinterpretuojant ir ne visada tai darant taip, kaip grupuotės norėtų, kad žinutės būtų suvokiamos⁴⁹.

Smurtas teroristinių organizacijų kontekste yra komunikacinis aktas ir neturi būti suvokiamas kaip tiesiog smurtas. Jeigu į terorizmą bus bandoma žvelgti ne kaip į komunikacijos

⁴⁶ Bockstette, Carsten, *Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication Management Techniques*, Occasional Paper Series (20), George C. Marshall European Center for Security Studies, 2008, 8.
<<https://www.ciaonet.org/attachments/14536/uploads>> [Žiūrėta 2015 12 26]

⁴⁷ *Patterns of Global Terrorism* 2003, United States Department of State, 2004, 2.
<<http://www.state.gov/documents/organization/31912.pdf>> [Žiūrėta 2015 12 26]

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Pattwell, Ashley, Mitman, Tyson, Porpora, Douglas, *Terrorism as Failed Political Communication*, International Journal of Communication, 9(2015), Drexel University, 2015, 1120.

veiksmą, tuomet smurtinis atpildas ar kerštas taip pat atrodys tinkama atsako priemonė⁵⁰. Tad itin svarbu suprasti, kokie yra organizacijų tikslai, motyvuojantys veiksniai ir atsižvelgiant į šiuos duomenis svarstyti galimą atsaką, kuris galėtų paaiškinti, kaip pakirsti prie teroristinių judėjimų prisijungiančių asmenų motyvaciją.

Taip pat svarbu atskirti, kada tradicinės teroristinės organizacijos iš terorizmą taikančios grupuotės tampa socialiniu judėjimu. Nėra vieno terorizmo sąvokos apibrėžimo, kaip ir politinio sutarimo, kurios organizacijos yra laikomos teroristinėmis, o kurios – ne, egzistuoja skirtingi jų klasifikavimai. Pavyzdžiui, „Palestinos išlaisvinimo organizacija“, baskų „ETA“ ar „Airijos respublikonų armija“ gali būti priskiriamos etniniam-separatistiniam terorizmui, kovojančiam dėl autonomijos ar nepriklausomybės nuo valstybės ar kariuomenės okupacijos⁵¹. Tačiau šios grupuotės skiriasi nuo religinių teroristinių organizacijų, tokių kaip „Al-Qaeda“, „Hamis“ „Hezbollah“ ar „Islamo valstybė“, kurios ne tik priešinasi Izraelio okupacijai Vakarų Krante ar Gazos ruože ar Vakarų kišimuisi į Artimuosius Rytus, bet ir siekia įkurti islamišką valstybę⁵².

Ne visos teroristinės organizacijos gali būti laikomos socialiniais judėjimais. Pastarieji, kaip apibūdina Doug McAdam, yra „organizuotos atskirų grupių pastangos skatinti arba naikinti pokyčius visuomenės struktūroje bei apima ir neinstitucines politinio dalyvavimo formas“⁵³. Sidney Tarrow apibūdina socialinius judėjimus kaip „kolektyvinius iššūkius, grįstus bendrais tikslais ir socialiniu solidarumu sąveikaujant su elitais, oponentais ar institucijomis“⁵⁴. Tad tai reikštų, jog agitacijos, protestai ar išskirtinai tik teroro aktai dar nereiškia, kad grupuotė ar asmenys yra socialiniai judėjimai.

Socialiniams judėjimams susiformuoti reikalingi trys elementai:

- kolektyvinis veiksmas;
- noras atlikti socialinį pokytį veikiant plačius visuomenės sluoksnius, ne tik jų dalį ar elito grupę;
- bendri tikslai, kurie nustatomi formuojant visiems judėjimo nariams bendrą kolektyvinę identitetą.

„Al-Qaeda“, „Hezbollah“, „Hamis“ ir „Islamo valstybė“ kovoja ne tik dėl „okupacinių režimų“ išvedimo iš islamiškų žemių ir ne tik atlieka teroro aktus, tačiau ir taiko daugialypes

⁵⁰ Pattwell, Ashley, Mitman, Tyson, Porpora, Douglas, 1135.

⁵¹ Gregg, S. Heather, *Defining and Distinguishing Secular and Religious Terrorism*, Perspectives on Terrorism, 8(2), 2014. <<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/336/html>> [Žiūrėta 2016 04 20]

⁵² Ten pat.

⁵³ McAdam, Doug, *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970*, Special Edition, University of Chicago Press, 2010, 25.

⁵⁴ Tarrow, Sidney, *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*, Cambridge University Press, 2011, 9.

kolektyvinio identiteto formavimo kampanijas, nustato bendrus priešus ir tikslus, siekia įkurti islamišką, religinę valstybę bei siekia ne elito ar siauros visuomenės dalies pokyčio, tačiau visos socialinės struktūros, žmonių tarpusavio santykių, teisinės sistemos ir santvarkos pasikeitimo. Kitose dalyse bus siekiama įvertinti, kaip kiekvieną iš paminėtų kriterijų atitinka analizuojamos teroristinės organizacijos.

3. Teroristinių organizacijų raida ir tikslai

3.1. „Al-Qaeda“

Viena žinomiausių teroristinių organizacijų – „al-Qaeda“ – valdant Saudo Arabijos piliečiui Osamai bin Ladenui įsitvirtino po sovietų karo Afganistane ir dar 1996 m. kaip pagrindinius savo veiklos tikslus įvardijo viešai išplatintame religiniame išaiškinime (fatvoje) (angl. – *fatwa*), kuriame paskelbė karą Jungtinėms Amerikos Valstijoms ir Izraeliui dėl jų okupacinių veiksmų musulmoniškoje žemėje. „al-Qaeda“ greitai tapo JAV taikiniu po atakų prieš JAV objektus ir karius Jemene, Kenijoje, Tanzanijoje ir JAV, o visas likęs pasaulis „al-Qaeda“ vardą pradėjo linksniuoti po Rugsėjo 11-osios atakų prieš Pasaulio prekybos centrą ir Pentagoną. Po sėkmingai vykdomų išpuolių ne tik Afrikoje ir Artimuosiuose Rytuose, bet ir Vakarų šalyse – Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje, teroristinė grupuotė ilgainiui suformavo globaliai veikiantį organizacinį tinklą, kuriame įvairios islamistinės organizacijos veikia „al-Qaeda“ vardu.

Komunikuojant savo siekius didelę reikšmę organizacijai turėjo ir jos lyderio gebėjimai transliuoti norimas žinutes, pavyzdžiui, pakviečiant žurnalistus ir duodant interviu, kurie sulaukdavo didžiulio pasaulinės žiniasklaidos dėmesio. Viename tokių interviu O. Bin Ladenas ragino JAV pasitraukti iš musulmoniškų šalių, menkino JAV karių įvaizdį teigdamas, kad rusų kariai Afganistane kovėsi drąsiau ir buvo labiau motyvuoti bei pripažino, kad žiniasklaidos dėmesys jam reikalingas ir dėl to, jog Saudo Arabijos valdžia dėjo dideles pastangas nutildyti religinius pamokslininkus mečetėse ir universitetuose, kurie skleisdavo O. Bin Ladenos idėjas ir rekrutuodavo potencialius organizacijos narius⁵⁵.

Vertinant „al-Qaeda“ evoliuciją per socialinių judėjimų prizmę, grupuotė formalizacijos (trečiąją) ir organizuotos struktūros etapą pasiekė 1998 m., kuomet paskelbė apie „Pasaulio islamo fronto“ įkūrimą ir džihadą „žydams ir kryžiuočiams“, o po šiuo pareiškimu pasirašė O. Bin Ladenas, vėliau jo įpėdiniu tapsiantis ir džihadistų grupuotei Egipte vadovavęs Aymanas al-Zawahiris, kiti

⁵⁵ Atawan, Bari, Abdul, *My Weekend with Osama bin Laden*, The Guardian, 2001.
<<http://www.theguardian.com/world/2001/nov/12/afghanistan.terrorism2>> [Žiūrėta 2016 04 09]

Bangladešo, Egipto ir Pakistano islamistų lyderiai⁵⁶. Šiame pareiškime ryškus ir kolektyvinio identiteto formavimo siekis per kreipimąsi į visus pasaulio musulmonus, raginant žudyti visus amerikiečius ir jų sąjungininkus teigiant, kad tai yra kiekvieno musulmono pareiga, šį veiksmą pateisinant religija ir Alacho valia⁵⁷. Formalizaciją indikuoja ir tai, jog „al-Qaeda“ organizacijai vadovavo lyderių taryba (šura), kurioje buvo paskirti atsakingi asmenys už finansus, religiją, karinius reikalus ir propagandą⁵⁸. JAV paskelbus karą prieš terorą ir įsiveržus į Afganistaną, „al-Qaeda“ prasidėjo decentralizacijos procesas, pradėjo kurtis grupuotės franšizės, veikiančios jos vardu – 2003 m. įkurta „al-Qaeda Arabijos pusiasalyje“, 2004 m. Irake veikusios grupuotės lyderis Abu Musab al-Zarqawis prisiekė ištikimybę „al-Qaeda“. Netrukus JAV centrinės žvalgybos valdyba pradėjo vartoti terminą „AQ šerdis“ (angl. – *AQCore*) siekiant atskirti iš Afganistano į Pakistaną išstumtą centrinę organizacijos dalį nuo jos padalinių⁵⁹.

Po kelių metų – 2007-aisiais, buvo stebimas žymus organizacijos nuosmukio etapas. Tais metais JAV kariuomenės pranešime skelbta, kad grupuotės šura taryba buvo *de facto* nefunkcionuojanti⁶⁰, nes dalis jos narių buvo sulaikyti, žuvę arba jų likimas buvo nežinomas. Aktyvūs represiniai veiksmai apsunkino grupuotės karines operacijas, sumažino finansinius srautus⁶¹. Susiskaldymo, mažėjančios centrinės kontrolės ir finansinių sunkumų ženklus buvo galima matyti ir 2005 m., kuomet buvo perimtas Aymano al-Zawahiri laiškas Abu Musab Zarqawi, kuriame prašoma finansinės paramos iš Irake veikiančio padalinio ir kritikuojamas padalinio žiaurumas nukertant įkaitams galvas ir išplatinant vaizdo įrašus, tokiu būdu atgrasant potencialius ar esamus sekėjus⁶².

„Al-Qaeda“ lyderių gretas retino ir JAV atliekami dronų smūgiai, kuriais buvo susirūpinęs ir pats O. Bin Ladenas, viename iš savo laiškų rašęs, kad „lyderystei svarbu būti tolimose vietose, nes kuomet patyrę lyderiai miršta, iškyla žemesnio rango lyderiai, kurie nėra tokie patyrę kaip pastarieji ir tai veda prie klaidų kartojimo“⁶³. Vis dėlto, nors centrinio „al-Qaeda“ padalinio nuosmukis, ypač po O. Bin Ladenas žūties, yra akivaizdus dėl aktyvių represijų naikinant

⁵⁶ *Jihad Against Jews and Crusaders*, World Islamic Front Statement, Federation of American Scientists, 1998. <<http://fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm>> [Žiūrėta 2016 04 09]

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ Sageman, Marc, *Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century*, New York, University of Pennsylvania Press, 2008, 45.

⁵⁹ *Al-Qaeda Core: A Short History*, Foreign Policy, 2014. <http://foreignpolicy.com/2014/03/17/al-qaeda-core-a-short-history/?wp_login_redirect=0> [Žiūrėta 2016 04 09]

⁶⁰ *Al-Qaeda Majlis al Shura*, Global Security, 2007. <http://www.globalsecurity.org/security/profiles/al-qaeda_majlis_al_shura.htm> [Žiūrėta 2016 04 09]

⁶¹ Lee, Kangil, *Does Al-Qaeda Central Still Matter?*, International Center for Political Violence and Terrorism Research, UNISCI Journal (37), 2015, 18. <<https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-72478/UNISCIDP37-2LEE.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 09]

⁶² Wright, Robin, *U.S. Obtains Treatise By Bin Laden Deputy*, The Washington Post, 2005. <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/06/AR2005100601819.html>> [Žiūrėta 2016 04 09]

⁶³ Ressler, Don, Koehler-Derrick, Gabriel et al., *Letters from Abbottabad: Bin Ladin Sidelines?*, Combating Terrorism Center, 2012. <<http://www.ctc.usma.edu/posts/letters-from-abbottabad-bin-ladin-sidelined.>> [Žiūrėta 2016 04 09]

organizacijos lyderius ir atkertant grupuotę nuo pagrindinių resursų šaltinių, grupuotės atšakų veikla išlieka sunkiai apibrėžiama ir nuspėjama, nors jų veikimo mastas yra kur kas mažesnis ir pasiskirstęs regionuose.

Svarbu ir tai, kad teroristinių organizacijų pajėgumus nebūtinai apibrėžia jų atliekamų teroristinių aktų skaičius. „Al-Qaeda“ tikslas, kaip skelbta 1996 m. paskelbtoje fatvoje, nėra JAV ir Izraelio sunaikinimas ar išstūmimas iš musulmoniškų žemių. Galutinis religinis ir politinis siekis yra įkurti kalifatą – islamišką valstybę, valdomą religinio ir politinio lyderio kalifo, nors pati „al-Qaeda“ nėra įtraukiama į esamas politines struktūras ir, pasak socialinių judėjimų teorijos, nedalyvaujant politiniame procese, veikiausiai, neįgyvendins savo išsikeltų tikslų. Tiesa, mėginimų paveikti politinį procesą yra buvę, pavyzdžiui, 2003 ir 2006 m. siūlant paliaubas iš pradžių G.W. Bushui, o vėliau ir B.Obamai ir Europos šalių vyriausybėms mainais už karių išvedimą iš Afganistano⁶⁴.

Visgi koncentracija ties veiksmis Afganistane, Pakistane ir kituose Artimųjų Rytų ar Šiaurės Afrikos regionuose gali būti ir pakeistos veiklos strategijos dalis. Tam prielaidų suteikia „al-Qaeda“ lyderio Aymano Al-Zawahiri kreipimasis į pakistaniečius kviečiant juos sukilti prieš savo vyriausybę, „atstovaujančią JAV interesams, imančią kyšius ir plėšiančią valstybės turtus“⁶⁵, o decentralizacija nebūtinai gali būti negatyvus „al-Qaeda“ raidos etapas, kaip teigia teorinė prieiga.

Nėra aišku, kokių mastu „al-Qaeda“ koordinuoja savo veiksmus su kitomis grupuotėmis, veikiančiomis motininės organizacijos vardu, tačiau hierarchijos išskaidymas gali būti atsakas į Vakarų valstybių taikomas represijas, maskuojant tinklo lyderystę ir toliau siekiant savo išsikeltų strateginių tikslų, kuomet priešpriešą JAV ir Izraeliui galima išnaudoti kolektyvinio identiteto formavimui ir musulmonų bendruomenės mobilizavimo religiniu pagrindu. Toks veikimo modelis atspindėtų naujųjų socialinių judėjimų evoliuciją, kuriose tapatybės konstravimas vertybiniu pagrindu vaidina esminį vaidmenį ir siekiama savo elgesį paversti visuotine norma, o įsitraukimas į egzistuojančias politines struktūras nėra būtinas.

„Al-Qaeda“ atitinka socialinių judėjimų susiformavimui reikalingus kriterijus – yra subūrusi tankų šakinių organizacijų tinklą, kuris vykdo išpuolius „Al-Qaeda“ grupuotės vardu (vykdomas kolektyvinis veiksmas), siekiama suburti visus musulmonus kovai su Vakarais ir Izraeliu supriešinant vakarietiškas ir islamiškas vertybes (plačių visuomenės sluoksnių veikimas ir noras atlikti socialinį pokytį) ir kovojama dėl islamiškos valstybės įkūrimo bei užsienio šalių pasitraukimo iš musulmoniškų kraštų (formuojami bendri tikslai).

⁶⁴ Cole, Matthew, Shubailat, Nadine, *Al Qaeda Offers 'Truce' to President Obama*, ABC News, 2009.
<<http://abcnews.go.com/Blotter/story?id=8242075&page=1>> [Žiūrėta 2016 04 09]

⁶⁵ *Al-Qaeda Chief Urges Pakistanis to Revolt Against Government*, International Business Times, 2012.
<<http://www.ibtimes.com/al-qaeda-chief-urges-pakistanis-revolt-against-government-426506>> [Žiūrėta 2016 04 09]

Ir nors „al-Qaeda“ pagal socialinių judėjimų teoriją galėtų būti apibūdinama kaip išgyvenanti nuosmukio periodą dėl represijų, sudaromų kliūčių mobilizuotis ir neįsitraukimo į politinį procesą, grupuotės decentralizaciją galima apibūdinti kaip racionalų atsaką į taikomas represijas, o šių veiksmų logiką galima suprasti aiškinantis, kaip formuojasi ir veikia naujieji socialiniai judėjimai, grįsti mažesne formalizacija ir didesne tinklaveika, kurių narius vienija bendra kolektyvinė tapatybė. Tiesa, nėra aišku, koku lygmeniu tinkle veikiančios organizacijos atšakos, prisiekusios ištikimybę jos „centrui“, yra koordinuojamos arba veikiančios nepriklausomai.

3.2. „Hamas“

„Hamas“, priešingai nei „al-Qaeda“, kurios tinklas yra globalaus masto, funkcionuoja apibrėžtoje teritorijoje ir yra kilusi iš musulmonų brolijos įkurtos Egipte 1928 m. ir siekusios atgaivinti „islamiškąjį pasaulimą“ – įkurti islamišką valstybę, kurioje nėra skirties tarp religijos ir vyriausybės ir kurioje Koranas reguliuotų visas gyvenimiškas sritis⁶⁶. 1935-1947 m. visos brolijos atšakos turėjo nuo 12 iki 20 tūkst. narių, o Palestinoje esančiai atšakai vadovauti buvo paskirtas čia gyvenęs Al-Haji Amin al-Husseinis, palestiniečių nacionalistų lyderis. Svarbi figūra Palestinoje esančiam judėjimui buvo ir Sayyidas Qutb, kuriam įvykdyta egzekucija 1966 m. – pastarasis laikytas „tikru revoliucinio islamo simboliu“⁶⁷. Kitas įkvėpimo šaltinis palestiniečių islamistams buvo Izz al-Din al-Qassamas, pirmasis ginkluoto pasipriešinimo moderniojoje Palestinos istorijoje lyderis, nukautas britų 1935 m. Po šio įvykio prasidėjo Didysis Palestinos sukilimas, 1936-1939 m.⁶⁸ Dabartinis „Hamas“ karinis sparnas iki šiol naudoja jo vardą.

Po Izraelio valstybės įkūrimo 1948 m., musulmonų brolijos veikla Vakarų Krante buvo labiau socialinė ir religinė. Tačiau iki 1967 m. Egipto kontroliuotame Gazos ruože brolijos nariai buvo engiami ir persekiojami. Izraeliui okupavus šią teritoriją, brolija ir toliau užsiėmė „islamiškosios kartos auklėjimu“ kuriant religines mokyklas, labdaros asociacijas ir kitus susivienijimus, bet ši veikla neatliepė Gazos ruože gyvenančių žmonių nuotaikų sukilti prieš užsienio valstybės okupaciją⁶⁹.

1973 m. Gazoje buvo įkurtas *al-Mujama' al-Islami* (islamiškasis centras), kuris centralizavo visų religinių organizacijų veiklą. Reorganizuota buvo ir musulmonų brolijos vadovybė, o Gazos, Vakarų Kranto ir Jordanijos judėjimai buvo sujungti į vieną „Musulmonų brolijos visuomenės Jordanijoje ir Palestinoje“ organizaciją. Ši organizacinė reforma lėmė didesnę veiksmų

⁶⁶ Abu-Amr, Ziad, *Hamas: A Historical and Political Background*, Journal of Palestine Studies 22(4), Institute for Palestine Studies and University of California Press, 1993, 6.

⁶⁷ <http://www.jstor.org/stable/pdf/2538077.pdf?acceptTC=true> [Žiūrėta 2016 02 02]

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ Ten pat.

⁶⁹ Ten pat, 7.

koordinavimą, bet veikti politiškai organizacija pradėjo tik keičiantis Palestinos gyventojų nuotaikoms ir įvykus islamiškajai revoliucijai Irane. Brolija pradėjo kurti Palestinos universitetus, kovojančius su sekuliarizmu ir darančius įtaką Palestinos išlaisvinimo organizacijos, įkurtos 1964 m., nariams, pasisakiusiems už ginkluotą kovą dėl nepriklausomybės.

Bet įtakingai musulmonų brolijai atvirai nestojus į kovą su okupacija ir augant nepasitenkinimui, 1980-ųjų pradžioje įsikūrė „Islamiškasis džihado judėjimas“, kuris, atsiskyręs nuo musulmonų brolijos, vadovaujamas dviejų pabėgėlių iš Egipto, užaugusių Gazos ruože, Fathi al-Shaqqi ir ‘Abd al-Aziz Auda. Islamiškojo džihado organizacija, kaip ir musulmonų brolija, teigė, jog reikia įkurti islamišką valstybę, kurioje būtų taikomi islamo principai islamiškoje visuomenėje, bet tarp jų skyrėsi požiūriai, kaip tai turi būti įgyvendinama⁷⁰.

Visos islamistinės grupės mato Palestiną kaip musulmonų žemę, o Palestina laikoma ne palestiniečių ar arabų problema, bet problema visiems islamo pasekėjams, tikri musulmonai buvo „kviečiami aukoti gyvybę ir pinigus išlaisvinant kiekvieną Palestinos colį“⁷¹. Tačiau musulmonų brolija manė, jog ginkluota kova (džihadas) negali prasidėti tol, kol nebus reformuota islamiškoji visuomenė, joje nepanaikintas sekuliarizmas ir neįtvirtintas islamas. Islamiškojo džihado judėjimas okupuotą Palestiną mato kaip svarbiausią iššūkį, tad pagrindinė politinio proceso strategija yra ginkluota kova nelaukiant visuomenės islamizavimo⁷².

Pasipriešinimo nuotaikos sustiprėjo 1987 m., kuomet automobilių avarijoje Gazoje susidūrė Izraelio sunkvežimiai ir automobiliai, vežantys palestiniečius darbininkus, kurių dalis žuvo. Tai sukėlė išplitusias riaušes ir demonstracijas, dėl kurių musulmonų brolijos iniciatyva buvo sušauktas pasitarimas įvykiams nuraminti. Netrukus brolijos organizacijų lyderiai paskelbė bendrą pareiškimą, kuriame kvietė žmones sukilti prieš Izraelio okupaciją⁷³.

1988 m. du musulmonų brolijos nariai – Shaykh Yasin ir Shaykh Jamil Hamami – Gazoje ir Vakarų Krante įkūrė organizaciją „Hamas“, arabų kalboje reiškiančią „ryžtą, užsidegimą ir uolumą“, taip pat tai yra akronimas „Harakat al-Muqawama al-Islamiyya“ arba „Islamo Pasipriešinimo Judėjimas“⁷⁴. Organizaciją nuspręsta įkurti stebint ryškų susipriešinimą musulmonų brolijos viduje, kuomet jaunesni jos nariai reiškė palaikymą džihadui, bet vyresni brolijos sekėjai nepalaikė džihado idėjos. Vengiant kompromituoti visą musulmonų brolijos veiklą, nuspręsta įkurti „Hamas“, galinčią prisidėti prie 1987 m. prasidėjusios intifados – sukilimo prieš Izraelį. Intifados nesėkmės atveju musulmonų brolija galėtų saugiai atsiriboti nuo organizacijos, o jeigu pasisektų –

⁷⁰ Abu-Amr, Ziad, 9.

⁷¹ Ten pat.

⁷² Ten pat.

⁷³ Ten pat, 10.

⁷⁴ Ten pat, 11.

sakyti, jog tai musulmonų brolijos atšaka, kaip vėliau ir nutiko 1988 m. rugpjūtį paskelbtoje organizacijos chartijoje⁷⁵, kurioje, nors ir sakoma, kad „ Hamas“ yra musulmonų brolijos atšaka ir šias organizacijas vienija bendri tikslai, kur kas didesnis dėmesys teikiamas džihadui ir Palestinos problemai kovoje dėl išsilaisvinimo ir valstybės pripažinimo.

„ Hamas“ vien kaip sukarintas darinys egzistavo iki 2005 m., kuomet, nors ir nedalyvavo rengtuose prezidento rinkimuose, savo kandidatus iškėlė savivaldų tarybų rinkimuose ir gavo apie trečdalį visų balsų, taip suduodant stiprų smūgį palestiniečių žemėje įsitvirtinusiai kitai, nuosaikesnei, politinei jėgai „ Fatah“. Tuometiniuose rinkimuose palestiniečiai buvo nusivylę iki tol valdžiusia sekularia partija, laikydami ją korumpuota ir neefektyvia, o „ Hamas“ save pristatė kaip „ nesusitepusią“ alternatyvą⁷⁶. Nors „ Hamas“ nedalyvavo 2005 m. vykusiuose prezidento rinkimuose, 2006 m. rinkimuose į parlamentą ši organizacija laimėjo 76 vietas iš 132, taip išstumdama „ Fatah“ ir įgaudama politinę ir faktinę Gazos ruožo kontrolę⁷⁷.

Apibendrinant, „ Hamas“ egzistavimui ir resursų mobilizacijai prielaidas suteikia Izraelio okupacija, regiono gyventojų socioekonominės sąlygos, tokios kaip atskirtis ir skurdas, musulmonų brolijos nenoras imtis ryžtingų veiksmų, stiprėjantis nacionalizmas ir vyravęs Izraelio vyriausybės įsitikinimas, kad musulmonų brolijos ir jos atšakų veikla yra ne tokia žalinga, kaip „ Palestinos išlaisvinimo organizacijos“, pastarųjų veiklą ribojant, o brolijai leidžiant veikti⁷⁸. „ Hamas“ netenkino ir Oslo susitarimai 1993 m. tarp „ Palestinos išlaisvinimo organizacijos“ ir Izraelio dėl Palestinos autonominės vyriausybės įkūrimo, tačiau be galimybės įkurti Palestinos valstybę⁷⁹. Ilgainiui „ Hamas“ pritraukė dar daugiau nusivylusių Oslo susitarimais sekėjų, reiškiančių nepasitenkinimą Palestinos teritorijos okupacija.

Sekėjų bazę „ Hamas“ sėkmingai kaupia ir socialinių paslaugų teikimo dėka. 1967-1987 m. Gazos ruože ir Vakarų Krante žaibiškai kilo mečetės (po 40 kasmet), Musulmonų brolijos islamo asociacija statė mokyklas, darželius, klinikas, ligonines, labdaros asociacijas, sporto klubus, slaugos mokyklas, o daliai musulmonų brolijos 1987-1988 m. atskilus į „ Hamas“, socialinių institucijų valdymas taip pat perėjo į naujosios organizacijos rankas kartu su visu suformuotu neformaliu tinklu,

⁷⁵ Israeli, Raphael, *The Charter of Allah: The Platform of the Islamic Resistance Movement (Hamas)*, Harry Truman Research Institute, The Hebrew University. <<http://fas.org/irp/world/para/docs/880818.htm>> [Žiūrėta 2016 02 27]

⁷⁶ *Hamas success in Fatah heartland*, BBC World News, 2005. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4541383.stm> [Žiūrėta 2016 03 01]

⁷⁷ Central Elections Commission, *The Final Results for the Electoral Lists*, 2006. <http://web.archive.org/web/20081029054121/http://www.elections.ps/pdf/Final_Results_PL_C_Summary_Lists_Seats_2_En.pdf> [Žiūrėta 2016 03 01]

⁷⁸ E. Robinson, Glen, *Hamas as Social Movement*, Bloomington: Indiana University Press, 2004, 124-125.

<<http://www.eden.rutgers.edu/~spath/385/Readings/Robinson%20-%20Hamas%20as%20Social%20Movement.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 19]

⁷⁹ E. Robinson, Glen, 126.

kuris tarnavo ir kaip platforma skleisti religines ir politines idėjas⁸⁰. Oslo susitarimų kontekste įkurta „Hamas“ mokslinė medicinos asociacija valdo klinikas, kraujo banką, odontologines įstaigas, o mokslo ir kultūros asociacija rūpinasi palestiniečių pradiniu ugdymu. Taip pat „Hamas“ valdo Islamo universitetą Gazos ruože, 1992 m. įkūrė Islamo darbininkų sąjungą⁸¹.

Palestinos autonominė vyriausybė buvo spaudžiama JAV ir Izraelio uždaryti „Hamas“ valdomas įstaigas, tačiau greitai jos vėl atsidarydavo kitu vardu. Žmogiškuosius resursus patogų kaupti ir per Gazoje bei Vakarų Krante veikiančias studentų tarybas, kurios yra politizuotos ir laikomos vienu svarbiausių organizacijos resursų. Mokslininkų vertinimu, universitetai „Hamas“ daugeliu atvejų yra net svarbesni nei valdomos mečetės, nes net ir okupaciniu režimu turi didesnę autonomiją ir juose galima saugiau skleisti savo idėjas⁸².

Tačiau „Hamas“, kaip organizacija, neapsiriboja vien tik palaikymo konstravimu ir kolektyvinio identiteto formavimu Gazos ruože ir Vakarų krante. Dar Oslo derybų metu buvo įkurta Aukščiausioji islamiškosios informacijos taryba su savo biurais užsienio šalyse, skirtais formuoti viešąją nuomonę ir kolektyvinį identitetą⁸³. Taigi, palestiniečių organizacija „Hamas“, kaip socialinis judėjimas, yra pasiekusi formalizacijos etapą ir yra išitraukusi į politinį procesą, turi tankų resursų mobilizacijos tinklą, veikiantį per socialines paslaugas teikiančias įstaigas, aktyviai formuoja kolektyvinį identitetą bei nuolat aktyviai arba pasyviai kursto pasipriešinimą Izraelio okupacijai.

Gruputė nuolat kursto musulmonų pasipriešinimą Izraelio okupacijai imantis nekonvencinių kovos metodų prieš Izraelį (kolektyvinis veiksmas), siekia suvienyti visą musulmonų bendruomenę kovojant prieš okupaciją (noras atlikti socialinį pokytį) bei nori, išsilaisvinus iš okupacijos, įkurti Palestinos valstybę ir sunaikinti Izraelį (formuojami bendri tikslai).

3.3. „Hezbollah“

Dar viena Izraeliui ir Vakarų pasauliui priešiška organizacija, veikianti Libane, yra „Hezbollah“. Tai islamistinė šiitų kovotojų organizacija, veikianti kaip politinė partija ir turinti karinį sparną, remiamą Irano ir Sirijos⁸⁴. Politinį atstovavimą šiitai Libane gavo šaliai tapus nepriklausomai nuo Prancūzijos 1943 m., kuomet aukščiausio rango politinis atstovavimas valstybėje padalintas trimis pagrindinėms visuomenės grupėms: krikščionims maronitams, islamo sunitams ir šiitams⁸⁵. Vis dėlto,

⁸⁰ E. Robinson, Glen, 127.

⁸¹ Ten pat.

⁸² Ten pat, 128-129.

⁸³ Ten pat.

⁸⁴ Addis, L. Casey, Blanchard, M. Christopher, *Hezbollah: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, CRS Report for Congress, 2011, 1. <<https://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R41446.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 02]

⁸⁵ Norton, Richard, Augustus, *Hezbollah: A Short History*, Princeton University, Princeton University Press, 2007, 12. <<http://press.princeton.edu/chapters/s10251.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 02]

pastaroji grupė Libane laikoma labiausiai marginalizuota, o Libano pilietinis karas 1975–aisiais, Izraelio invazija į Libaną 1978–aisiais ir Irano revoliucija 1979–aisiais buvo vienos pagrindinių varomųjų jėgų koordinuojant šių mobilizavimą ir pasipriešinimą priespaudai.

1982 m. Libano šių lyderių nuomonės išsiskyrė sprendžiant dilemą, kaip atsakyti į Izraelio invaziją, kadangi vieni palaikė ginkluotos kovos idėją ir Irano tipo islamiškos valstybės įkūrimą ilguoju laikotarpiu, kiti šiam keliui nepritarė. Kovos šalininkai įkūrė islamiškosios vilties judėjimą (angl. – *Islamic Amal*) arba kitaip „Al Amal al Islamiya“, kuri sugebėjo gauti visokeriopą paramą iš Irano revoliucinės gvardijos ir pritraukti narių iš kitų regione esančių šių grupių. Ši parama leido organizacijai plėsti savo veiklą Libane ir aktyviau pulti Izraelio kariuomenės bei JAV karinius ir diplomatinis taikinius, tuo pačiu save pozicionuojant kaip ginkluoto pasipriešinimo užsienio valstybių karinei okupacijai lyderius, socialinį kapitalą kaupiant ir socialinėmis bei labdarinėmis akcijomis šių bendruomenės nariams⁸⁶, pavyzdžiui, įkuriant paramos fondus⁸⁷, steigiant ligonines ar kitaip rūpinantis Libano pietuose įsikūrusių gyventojų socialine gerove.

Iki 1985 m. „Hezbollah“ buvo ne itin gerai organizuota slapta organizacija, vėliau paskelbusi politinį manifestą, kuriame pabrėžiamos karingos, religiškai konservatyvios ir anti-imperialistinės idėjos, priešais paskelbti Izraelis, pristatomas kaip agresyvus iš prigimties, Jungtinės Amerikos Valstijos ir jų sąjungininkai, prisiekama klausyti vienintelio lyderio – Irano ajatolos Ruhollah Musawi Khomeini ir teigiama, kad „Dievo partija“ (*Hizb Allah*) nėra „uždaras politinis kadras“ bei atstovauja visiems musulmonams broliams visame pasaulyje⁸⁸.

1992 m. „Hezbollah“, remiama Irano, nusprendė dalyvauti šalies parlamento rinkimuose, kuriuose laimėjo 8 vietas iš 128, ir nuo to laiko atstovauja šių bendruomenei Libane kaip legitimai rinkimų sistemos dalyvė, ryšius su pačia bendruomene palaikydama valdant mokyklų, ligoninių, jaunimo programų, privataus verslo ir vietos saugumo tinklus pietiniame Libane, tuo pačiu metu turėdama karinį sparną, keliantį nekonvencinės kovos grėsmes⁸⁹.

2009 m. lapkritį „Hezbollah“ generalinis sekretorius Sayyid Hassan Nasrallah tiesiogiai transliuotoje spaudos konferencijoje pristatė naują organizacijos politinę viziją, kurioje peikiamos iš regiono besitraukiančios Jungtinės Amerikos Valstijos, niekinamas Izraelis, solidarizuojamasi su palestiniečiais, Iranas vaizduojamas kaip arabų-islamo valstybės, nepasiduodančios išorės spaudimui, pavyzdys, skatinama palaikyti gerus santykius su Sirija ir tikinama, kad „Hezbollah“ yra jėga, galinti

⁸⁶ Addis, L. Casey, Blanchard, M. Christopher, 7.

⁸⁷ Emdad Committee for Islamic Charity

<<http://almashriq.hiof.no/lebanon/300/320/324/324.2/hizballah/emdad/index.html>> [Žiūrėta 2016 03 02]

⁸⁸ *An Open Letter: The Hizballah Program*, Council on Foreign Relations, 1988. <<http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967>> [Žiūrėta 2016 03 02]

⁸⁹ Addis, L. Casey, Blanchard, M. Christopher, 9-10.

užtikrinti Libano saugumą nuo galimos Izraelio invazijos, nes oficialioji Libano valdžia, net remiama JAV, negalėtų veiksmingai pasipriešinti Izraeliui⁹⁰.

Taigi, „Hezbollah“, kaip ir „Hamas“, iš sukarintos organizacijos palaipsniui tapo politiniu dariniu, dalyvaujančiu rinkimuose ir atstovaujančiu tam tikrą lokalios populiacijos dalį, tačiau abi šios organizacijos dėl savo agresyvios laikysenos, karingos retorikos ir smurtinių veiksmų laikomos teroristinėmis, nors vis dar veikia ir siekia savo nusistatytų tikslų bei turi reikšmingą savo elektorato palaikymą, kuris nuosekliai formuojamas ir investicijomis į informacijos sklaidą valdant reikšmingus medijų resursus. „Hezbollah“, savo ruožtu, valdo leidinį „Qubth Ut Ullah“ (liet. – Dievo kumštis), radijo stotį „Al-Nour“ (liet. – Šviesa), televizijos kanalą „Al-Manar“ (liet. – Švyturys“) ir įvairias interneto svetaines⁹¹, padedančias skleisti propagandą ir formuoti kolektyvinę tapatybę.

Gruputė neretai vykdo teroristinius išpuolius ir mobilizuoja įsitraukiant į nekonvencinius konfliktus, tad imasi kolektyvinio veiksmo, įsitraukia į socialinį ir ekonominį Libano vystymą bei politines struktūras ir buria musulmonus kovai prieš Izraelį ir Vakarų šalių kišimąsi į Artimuosius Rytus, taigi, nori paveikti plačią visuomenės dalį ir, galiausiai, formuoja bendrus tikslus: nutraukti užsienio valstybių (visų pirma – Izraelio) okupaciją ir įkurti islamišką valstybę.

3.4. „Islamo valstybė“

Bene ryškiausia iš visų šiuo metu ir pasaulį bauginanti „Islamo valstybė“ iki 2014–ųjų apskritai buvo mažai kam žinoma teroristinė gruputė, veikusi, daugiausiai, Irake, kuriame įvairių sukarintų grupuočių veikla po diktatoriaus Sadamo Huseino nuvertimo buvo įprastas reiškinys – šalyje klestėjo chaosas, o vyriausybė nesugebėjo užtikrinti saugumo ir efektyvaus valdymo visuose šalies regionuose. JAV pajėgoms atsitraukiant, „Al-Qaeda“ padalinys Irake, valdomas Abu Bakr al-Baghdadi, 2012 m. paskelbė, kad gruputė grįžta į seniau valdytus bastionus, iš kurių buvo išstumta JAV pajėgų 2007-2008 m. laikotarpiu⁹². Daugiau nei pusės valandos įrašė gruputės lyderis kvietė visus musulmonus atvykti į Iraką ir prisijungti prie kovų, išlaisvinti šalyje kalinčius kovotojus ir ragino prisidėti prie pilietinio karo Sirijoje stengiantis nuversti šios šalies vyriausybę bei jos vadovą Basharą al-Assadą⁹³.

⁹⁰ Addis, L. Casey, Blanchard, M. Christopher, 12-13.

⁹¹ Karagiannis, Emmanuel, *Hizballah as a Social Movement Organization: A Framing Approach*, Mediterranean Politics Journal, 14(3), International Institute for Counter-Terrorism, 2009. <<https://www.ict.org.il/Article/1068/Hizballah%20as%20a%20Social%20Movement%20Organization%20A%20Framing%20Approach>> [Žiūrėta 2016 04 19]

⁹² Al-Qaida: *We're returning to old Iraq strongholds*, Yahoo News, 2012. <<https://news.yahoo.com/al-qaida-were-returning-old-iraq-strongholds-131645698.html>> [Žiūrėta 2016 03 04]

⁹³ Al-Qaida: *We're returning to old Iraq strongholds*.

Sėkmingai plėstis „Islamo valstybei“ padėjo ir tai, kad šios organizacijos veiksmus koordinavo didelę patirtį turintys buvusio Irako diktatoriaus Saddamo Husseino pavaldiniai karininkai ir žvalgybininkai bei didelę patirtį turintys Irako sukilėliai⁹⁴.

2013 m. balandį al-Baghdadi, kuris formaliai dar vadovavo „al-Qaeda“ padaliniui Irake, garso įrašė paskelbė, kad kita organizacija – „al-Nusra Front“ – veikianti Sirijoje, iš tiesų yra įkurta, aprūpinama ir finansuojama „Al-Qaeda“ padalinio Irake ir tai, kad šios grupuotės susijungia bei tampa viena organizacija, veikiančia Irake ir Sirijoje – „Islamo valstybe Irake ir Sirijoje“ (angl. – *Islamic State of Iraq and Al-Sham*).

2013 m. spalį „al-Qaeda“ lyderis išplatintame vaizdo įrašė įsakė išformuoti Sirijoje veikiančią „Islamo valstybę“⁹⁵, bet organizacijos padalinio Irake vadovas Abu Bakr al-Baghdadi atmetė šiuos reikalavimus, o „Al Nusra Front“ vadovas Abu Mohammed al-Jawlani, nors ir pripažino, kad dvi grupuotės yra susijusios, tvirtino ištikimybę prisiekiantis „al-Qaeda“ vadovui, palaikančiam „al-Nusra Front“ statusą kaip motininės organizacijos dalį, tačiau veikiančią nepriklausomai⁹⁶. 2014 m. įsiplieskus tarpusavio nesutarimams dėl galios „al-Qaeda“ vadovas Ayman al-Zawahiri, atsiribojo nuo bet kokių ryšių su naująja organizacija ir pirmąkart „al-Qaeda“ istorijoje jos vadovybė išsižadėjo savo regioninio padalinio⁹⁷.

Po mėnesio ištikimybę „Islamo valstybei“ prisiekė čečėnų islamistų grupuotė ir jos lyderis Abu Omar al-Shishani, o 2014-2015 m. paramą arba ištikimybę šiai grupuotei išreiškė daugiau nei 40 teroristinių organizacijų Afrikoje, Indonezijoje, Pietryčių Azijoje ir Vidurio Rytuose⁹⁸.

2014 m. birželio pabaigoje organizacija save pristatė kaip pasaulinį kalifatą – politinį, karinį, religinį ir moralinį autoritetą, kurio vadovu – kalifu – paskirtas Abu Bakr al-Baghdadi, o pati organizacija persivadino į „Islamo valstybę“ ir kvietė visus musulmonus prisiekti naujam organizacijos vadovui ištikimybę bei jį remti⁹⁹. Sulaukus didelio skaičiaus islamistinių organizacijų visame pasaulyje paramos, musulmoniškų vyriausybių lyderiai suskubo šią deklaraciją neigti,

⁹⁴ Sly, Liz, *How Saddam Hussein's former military officers and spies are controlling Isis*, The Independent, 2015. <<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/how-saddam-husseins-former-military-officers-and-spies-are-controlling-isis-10156610.html>> [Žiūrėta 2016 03 04]

⁹⁵ Zawahiri disbands main Qaeda faction in Syria, The Daily Star, 2013. <<http://dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Nov-08/237219-zawahiri-disbands-main-qaeda-faction-in-syria-jazeera.ashx>> [Žiūrėta 2016 03 04]

⁹⁶ Iraqi al-Qaeda chief rejects Zawahiri orders, al-Jazeera, 2013.

<<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/2013615172217827810.html>> [Žiūrėta 2016 03 05]

⁹⁷ Al-Qaeda disavows any ties with radical Islamist ISIS group in Syria, Iraq, The Washington Post, 2014.

<https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/al-qaeda-disavows-any-ties-with-radical-islamist-isis-group-in-syria-iraq/2014/02/03/2c9afc3a-8cef-11e3-98ab-fe5228217bd1_story.html> [Žiūrėta 2016 03 04]

⁹⁸ *Islamic State's 43 Global Affiliates Interactive World Map*, Intel Center. <http://intelcenter.com/maps/is-affiliates-map.html#gs.8C_1mqg> [Žiūrėta 2016 03 05]

⁹⁹ Iraq conflict: ISIS declares a 'caliphate', calls for Muslims to pledge allegiance, ABC News, 2014.

<<http://www.abc.net.au/news/2014-06-30/isis-declares-islamic-caliphate/5558508>> [Žiūrėta 2016 03 05]

vardinant naująją kalifatą „niekiniu“ ir „nelegitimiū“¹⁰⁰. Taip pat birželį pasirodė pranešimų, kad „Islamo valstybė“ pradėjo naujų narių pritraukimo kampanijas Saudo Arabijoje¹⁰¹, o plačiai išvystyta propagandos kampanija didelį atgarsį sukėlė ir musulmonų bendruomenių Europoje gretose.

„Islamo valstybei“ sėkmingai kovojant Irake ir Sirijoje bei plečiant savo resursus ir pasekėjų ratą, kartu su didžiausia migracijos krize nuo Antrojo pasaulinio karo, kilusia dėl pilietinio karo Sirijoje ir nestabilios padėties kitose Šiaurės Afrikos šalyse, pradėjo sklisti nuogastavimai, kad su karo pabėgėlių ir ekonominių migrantų srautu į Europos žemyną gali persikelti ir Artimuosiuose Rytuose kovinės patirties turintys ir ideologizuoti džihadistai, galintys kelti pavojų Europoje esantiems civiliniams taikiniams. Nerimą kelia ir tai, kad didelės musulmonų bendruomenės Vakarų Europos šalyse dažnai yra prastesnės ekonominės ir socialinės padėties, tad galimai labiau paveikios radikalioms idėjoms ar propagandai.

Europiečių baimė dėl Senojo žemyno kaip tikėtino atakų taikinio netruko išsipildyti – 2015 m. lapkritį Paryžių sukrėtė savižudžių sprogdinimai ir masiniai šaudymai, per kuriuos žuvo 130 žmonių¹⁰². Situaciją komplikavo ir tai, jog, manoma, ataka planuota Sirijoje, organizuota Belgijoje, o įgyvendinta Prancūzijoje¹⁰³, ir faktas, kad visi atakos vykdytojai buvo Europos Sąjungos piliečiai – turintys Prancūzijos ir Belgijos pilietybes¹⁰⁴. Tai reiškia, kad užkardyti kelią tokiems išpuoliams, kuomet Šengeno zonoje keliaujantys ES piliečiai praktiškai niekaip netikrinami, yra be galo sunku, taip pat, jog „Islamo valstybės“ skleidžiamos idėjos efektyviai pasiekia savo adresatą – Europoje esančias ir jau kurį laiką gyvenančias musulmonų bendruomenes.

Taigi, „Islamo valstybės“ iškilimui didelę reikšmę turėjo ryšiai su „al-Qaeda“, sparčiai užvaldyti finansiniai ir materialūs resursai dėl neefektyvių režimų Irake ir Sirijoje bei itin aiškiai formuluojamas islamiškojo kalifato sukūrimo siekis, kuris dėl sukaupytų resursų yra komunikuojamas dideliu mastu ne tik Sirijoje ar Irake esančioms auditorijoms, tačiau ir ypatingą dėmesį skiriant Vakarų šalių musulmonų bendruomenėms apeliuojant į socialiai atskirtas ir nespėjusias integruotis musulmonų bendruomenes, ypatingai į savo požiūrio į pasaulio raidą nesusiformavusį jaunimą, kurio nuomonės formavimui pasitelkiama gausybė šiuolaikinių technologijų, socialiniai tinklai ir tekstai

¹⁰⁰ *Muslim leaders reject Baghdadi's caliphate*, al-Jazeera, 2014.

<<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/muslim-leaders-reject-baghdadi-caliphate-20147744058773906.html>> [Žiūrėta 2016 03 05]

¹⁰¹ *Jihadis Recruitment in Riyadh Revives Biggest Saudi Concern*, Bloomberg, 2014.

<<http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-06-15/jihadis-recruitment-drive-in-riyadh-revives-biggest-saudi-threat>> [Žiūrėta 2016 03 06]

¹⁰² *Paris attacks death toll rises to 130*, RTE News, 2015. <<http://www.rte.ie/news/2015/1120/747897-paris/>> [Žiūrėta 2016 03 07]

¹⁰³ *Unraveling the Connections Among the Paris Attackers*, The New York Times, 2015.

<<http://www.nytimes.com/interactive/2015/11/15/world/europe/manhunt-for-paris-attackers.html>> [Žiūrėta 2016 03 07]

¹⁰⁴ *EU ministers order tighter border checks in response to Paris attacks*, The Guardian, 2015.

<<http://www.theguardian.com/world/2015/nov/20/eu-ministers-order-tighter-border-checks-in-response-to-paris-attacks>> [Žiūrėta 2016 03 07]

bei vaizdo įrašai, rengiami ne tik arabų, bet ir anglų, prancūzų, vokiečių ar rusų kalbomis. Vis dėlto, „Islamo valstybė“ iš kitų organizacijų išsiskiria ne tik savo žaibiška plėtra, bet ir griežtumu bei žiaurumu, kuris nepriimtinas net iki tol žinomiausiai teroristinei organizacijai pasaulyje buvusiai „al-Qaeda“.

„Islamo valstybei“ imantis vien tik brutalių veiksmų bei atmetant politinį procesą ir neįsiliesiant į esamas politines struktūras, organizacija ne tik gali „atbaidyti“ potencialius sekėjus, bet ir pritraukti didesnę skaičių priešiško jėgų, siekiančių „Islamo valstybės“ sunaikinimo imantis beatodairiškų represijų. Išties, „Islamo valstybė“ susiduria su rimtais iššūkiais savo egzistavimui JAV vadovaujamai koalicijai, Sirijos¹⁰⁵ ir Irako¹⁰⁶ pajėgoms atkovojo vis daugiau grupuotės užimtų teritorijų, atsiranda vis daugiau požymių, kad grupuotė, vertinant per socialinių judėjimų raidos etapų prizmę, išgyvena nuosmukio etapą dėl aktyvių represijų.

Nepaisant to, suformuotas globalus teroristinių grupuočių tinklas vis dar kelia realią grėsmę Vakarų valstybių ir jų piliečių saugumui, o kolektyvinės tapatybės konstravimas, nukreiptas į Europoje gyvenančių musulmonų auditoriją lemia tai, kad teroro aktų grėsmė Europoje tampa ne išorinio saugumo, tačiau vidinio saugumo ir musulmonų bendruomenės integracijos problema. Tai reiškia, kad valstybėms reikia pradėti rūpintis ne tik teroristinių išpuolių užkardymu, bet spręsti kur kas sudėtingesnes dilemas – socialinės atskirties, skurdo, švietimo, kovos su dezinformacija ir propaganda bei kitus mobilizuotis motyvuojančius veiksniai.

Siekdama įkurti kalifatą „Islamo valstybė“ formuoja itin aiškius ir apčiuopiamus tikslus visai musulmonų bendruomenei, o aktyviai formuodama viešąją nuomonę tiek vidaus, tiek užsienio auditorijoms veikia plačius visuomenės sluoksnius ir buria kolektyviniam veiksmui atlikti – imtis džihado prieš netikinčiuosius bei suformuoti šariato teisės valdomą religinę valstybę.

Apibendrinant, visos aptartos teroristinės organizacijos atitinka socialiniams judėjimams susiformuoti reikalingus kriterijus:

¹⁰⁵ Solomon, Erika, *Syrian forces retake Palmyra from Isis*, Financial Times, 2016.
<<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/75ce4d64-f406-11e5-803c-d27c7117d132.html#axzz46NrYqNkc>> [Žiūrėta 2016 04 20]

¹⁰⁶ *Obama Expects Mosul Primed for Recapture by End of 2016*, Voice of America, 2016.
<<http://www.voanews.com/content/us-secretary-of-defense-visits-iraq/3290079.html>> [Žiūrėta 2016 04 19]

Lentelė Nr. 1. Teroristinių organizacijų vertinimas pagal socialinių judėjimų susiformavimo kriterijus

Kriterijus	Organizacija			
	„Al-Qaeda“	„Hamis“	„Hezbollah“	„Islamo valstybė“
Kolektyvinis veiksmas	Suformuotas teroristinių organizacijų, vykdančių išpuolius „al-Qaeda“ vardu, tinklas	Pasipriešinimas Gazos ruožo ir Vakarų kranto okupacijai, kurią vykdo Izraelis	Pasipriešinimas Vakarų valstybių „imperializmui“ ir Izraelio vykdomai okupacijai	Džihadas prieš netikinčiuosius
Noras atlikti socialinį pokytį veikiant plačius visuomenės sluoksnius	Musulmonų telkimas kovai prieš JAV ir Vakarų valstybių imperializmą, kovai prieš Izraelio okupaciją	Musulmonų telkimas kovai prieš Izraelio okupaciją	Musulmonų telkimas kovai prieš JAV ir Vakarų valstybių imperializmą, kovai prieš Izraelio okupaciją	Musulmonų telkimas kovai prieš netikinčiuosius, siekis įkurti religinę islamišką valstybę, keisti esamą santvarką
Bendri tikslai	JAV, Vakarų valstybių ir Izraelio žlugimas, islamiškos valstybės įkūrimas	Izraelio sunaikinimas, islamiškos Palestinos valstybės įkūrimas	JAV, Vakarų valstybių pasitraukimas iš Artimųjų Rytų, Izraelio žlugimas, islamiškos valstybės įkūrimas	Islamiško kalifato įkūrimas

Sudaryta autoriaus remiantis organizacijų evoliucija ir viešai deklaruojamais tikslais.

Lentelė Nr. 2. Teroristinių organizacijų raidos etapo vertinimas pagal socialinių judėjimų teoriją

Organizacija				
	„Al-Qaeda“	„Hamis“	„Hezbollah“	„Islamo valstybė“
Raidos etapas	Nuosmukio (patiriamos nuolatinės represijos, veikla decentralizuota, pereita prie „vienių vilkų“ strategijos)	Formalizacijos (suformuotas politinis sparnas, atliekantis politinės reprezentacijos funkciją, tačiau tikslai dar nepasiekti)	Formalizacijos (suformuotas politinis sparnas, atliekantis politinės reprezentacijos funkciją, tačiau tikslai dar nepasiekti)	Nuosmukio (patiriamos nuolatinės represijos, netenkama valdytų teritorijų)

Sudaryta autoriaus remiantis organizacijų evoliucija.

4. Komunikacijos tikslai ir iššūkiai

Kryptinga ir nuosekli komunikacija teroristinėms organizacijoms yra itin svarbi ir naudojama norint pasiekti bent kelis strateginius judėjimų tikslus. Steven R. Corman ir Jili S. Schiefelbein teigia, kad judėjimai komunikaciją pajungia: (1) siekti savo veiklos legitimacijos remiantis socialiniu ir religiniu kontekstu, (2) propaguoti savo idėjas simpatizuojančioms auditorijoms tose vietose, kur nori plėstis, (3) bauginti savo oponentus – ne tik tuos, kurie įvardijami kaip „išoriniai priešai“, bet ir musulmonišką pasaulį, kuris galėtų priešintis teroristinių organizacijų veiklai¹⁰⁷.

Legitimacija teroristinėms organizacijoms reikalinga todėl, kad visos jos savo veikloje naudoja smurtą, kuris neabejotinai kenkia jų ilgalaikiai reputacijai. Socialinė legitimacija šiuo atveju reiškia bendruomenių, kuriose veikia judėjimai, suvokimą ir pritarimą judėjimų tikslams, kuomet religinė legitimacija pateisina džihadistų veiksmus juos kildinant iš islamiškų doktrinų ar jų interpretacijų nepaisant fakto, jog religija tiesiogiai smurto nepateisina¹⁰⁸.

Keliamų tikslų ir idėjų propagavimu siekiama vienyti musulmoniškas bendruomenes, plėsti savo įtaką tam palankiose aplinkose ir didinti operacijų geografinę teritoriją¹⁰⁹, o tam organizacijos išnaudoja tiek valdomus žiniasklaidos resursus, tokius kaip laikraščiai, leidiniai, televizijos ar radijo stotys, tiek kibernetinę erdvę – įvairias interneto svetaines ar socialinius tinklus.

Priešų bauginimas, dažnai pasireiškiantis propaganda, judėjimams reikalingas pademonstruoti, kad kompromisas nėra įmanomas, kol nebus įgyvendinti judėjimo tikslai. Tokiu būdu judėjimai siekia ne tik pranešti apie save, tačiau ir atverti kelią politiniam procesui, kuris būtų palankus tolimesniems judėjimų tikslams įgyvendinti. Bauginimo veiksmais taip pat galima parodyti, kad pagrindinis organizacijų tikslas yra kova, o visos kitos priemonės yra tik mobilizacijai ir legitimacijai skirti veiksmai, pasireiškiantys ne kaip tikslai savaime, bet kaip platesnės bauginimo strategijos dalis¹¹⁰.

Taigi, komunikacija teroristinėms organizacijoms svarbi siekiant paveikti ir vidinę, ir išorinę auditorijas. Vidinei auditorijai ji pasitelkiama kontroliuojant nevienalytę slaptą organizaciją, kuri yra siejama neformaliais ryšiais bei formuojant bendrus tikslus ir kolektyvinę tapatybę, kuomet

¹⁰⁷ Corman, R., Steven, Schiefelbein, S. Jill, *Communication and Media Strategy in the Jihadi War of Ideas*, Report #0601, Consortium for Strategic Communication, Arizona State University, 2006, 2. <<http://csc.asu.edu/wp-content/uploads/2012/06/119.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 30]

¹⁰⁸ Ten pat, 6.

¹⁰⁹ Ten pat, 8.

¹¹⁰ Ten pat.

išorinei auditorijai skirta komunikacija yra nukreipiama sekėjų ir palaikančiųjų asmenų skaičiui plėsti bei demonizuoti esamus priešus.

Su organizacija tiesiogiai nesusiję asmenys gali būti skirstomi į „geruosius“ ir „bloguosius“. „Geraisiais“ laikomi judėjimų rėmėjai, kurie emociškai ar materialiai remia judėjimų veiksmus ar musulmonai, galintys tokiais tapti, o „blogaisiais“ laikomi „išdavikai“, pavyzdžiui, nepaklūstantys arabų šalių valdantieji režimai ar žmonių grupės, taip pat netikintieji, kuriais, paprastai, įvardijami užsieniečiai, nepritarianys judėjimo idėjoms¹¹¹.

„Hamas“ ir „Hezbollah“ atvejais įsitraukimas į politines struktūras padeda geriau įgyvendinti pirmuosius du komunikacinius tikslus – save legitimuoti ir propaguoti savo idėjas, kadangi save legitimavus bent tam tikru lygiu, mažėja represijų mastas, atsiranda daugiau galimybių plėsti komunikacinę infrastruktūrą ir mobilizuoti resursus, kurie prisidėtų prie tolesnių tikslų įgyvendinimo. Vis dėlto, iššūkį šių judėjimų legitimacijai kelia smurtinių priemonių ir bauginimų neatsisakymas, ribojantis organizacijų politines galimybes, tad ir tikslų siekimą.

„Al-Qaeda“ ir „Islamo valstybei“ neįsitraukiant į politinį procesą ir didesnę dėmesį teikiant bauginimams, judėjimai save nuo legitimacijos dar labiau atitolina ir skatina imtis represijų, kurios apsunkina organizacijų mobilizacijos galimybes. Judėjimams negalint mobilizuotis, kyla grėsmė jų išlikimui ir tikslų įgyvendinimui, didėja veiklos decentralizacijos ir marginalizacijos tikimybė.

5. Kolektyvinės tapatybės konstravimas kaip komunikacinė strategija. Priemonių ir naratyvų įvairovė

Iš apžvelgtų teroristinių organizacijų raidos ir viešai deklaruojamų tikslų matyti, kad jų, kaip judėjimų, tikslai iš esmės yra panašūs – suformuoti islamišką valstybę, valdomą religiniu pagrindu atmetant esamus Vakarų valstybių pavyzdžiu įkurtus politinius institutus. Vis dėlto, skirtumai ryškėja nagrinėjant organizacijų mobilizacinius veiksmus ir motyvaciją, resursų paskirstymą, kolektyvinio identiteto formavimo priemones ir jų struktūrą. Visos grupuotės pasitelkia vieną itin svarbų naratyvą, kurio dėka yra kaupiami žmogiškieji ištekliai, konstruojamas specifinis pasaulio tvarkos įsivaizdavimas ir formuojama kolektyvinė tapatybė.

Būtent kultūriniai aspektai minimi kaip esminiai socialinių judėjimų kolektyvinės tapatybės konstravimo procese. Lina Khatib pastebi islamiškojo fundamentalizmo skirtumą nuo nacionalizmo didesnę reikšmę skiriant religijai, o ne valstybei ir cituoja Egipto fundamentalisto Sayyid Qutb, kurio mintimis dalijasi daug „al-Qaeda“ kovotojų, mintį, kad „musulmono tautybė yra

¹¹¹ Corman, R., Steven, Schiefelbein, S. Jill, 11.

jo religija“¹¹². Religija pateisinami veiksmai tampa viena pagrindinių nagrinėjamų judėjimų varomųjų jėgų ją pasitelkiant veiksmų legitimavimui, tikslų formulavimui ir motyvavimui imtis kolektyvinio veiksmo bei mobilizuojant esamus ar rekrutuojant naujus judėjimo narius. Politizuotas islamas, susiejantis politiką ir religiją ir formuojantis pasipriešinimo politinėms institucijoms kultūrą gali būti laikomas protesto judėjimu, o siekis pakeisti esamas socialines struktūras, vienijantis nemažą dalį teroristinių grupuočių, įgauna socialinių judėjimų funkcijų braižą.

Milžinišką įtaką teroristinių organizacijų komunikacijai turi ir technologinė pažanga. Globalizacijos ir interneto bei žiniasklaidos dėka visos grupuotės savo siekius gali komunikuoti globaliai auditorijai, seniau eterį užėmusią žiniasklaidą pamažu nustelbia socialinių tinklų revoliucija, dėl kurios nyksta interpretaciniai „filtrai“, didėja anonimiškumas ir tokia veikla yra menkai ribojama. Tačiau nėra aišku, ar technologijoms tampant vis labiau prieinamomis bet kam ir bet kuriame pasaulio taške, didesnis komunikacijos priemonių spektras reikš spartesnį išsikeltų uždavinių pasiekimą, ar, priešingai, atkreiptas dėmesys ir galima negatyvi reakcija ves prie didesnio nepritariančiųjų pasipriešinimo ir kokį efektą grupuočių raidai turi padidėjęs tikslinių auditorijų, žiniasklaidos ir valstybių dėmesys.

Skirtingos grupuotės viešojoje komunikacijoje naudoja skirtingus metodus. Anot socialinių judėjimų teorijos, grupuočių komunikacija turi atliepti šiuos tikslus: narių pritraukimo (resursų mobilizacijos), kolektyvinio veiksmo skatinimo ir kolektyvinio identiteto formavimo. Tad siekiant suprasti, kaip nagrinėjami judėjimai transliuoja savo žinutes, svarbu išsiaiškinti ir kanalus, kuriais yra skleidžiamos judėjimo idėjos ir tikslai.

5.1. „Al-Qaeda“. Neapykanta Vakarams ir perėjimas prie „vienių vilkų“ strategijos

Danijos terorizmo analizės centre atlikta studija parodė, kad „al-Qaeda“ komunikacijoje didelį vaidmenį atlieka organizacijos platinami propagandiniai vaizdo įrašai, kuriose apžvelgiamos trys pagrindinės temos: religinis, istorinis ir politinis kontekstai, kartu sudarantys nesudėtingą naratyvą, kuriuo remiama judėjimo ideologija. Internetu platinamuose vaizdo įrašuose naudojamos įvairios propagandos technikos, tokios kaip žinučių kartojimas, oponentų demonizavimas ar jų citatų interpretacija išimant jas „iš bendro konteksto“, o laikui bėgant vis didesnis dėmesys įrašuose skiriamas vizualiniams efektams ir emocijų raiškai bei sužaditimui¹¹³. Taip pat grupuotė siekia ištransliuoti istoriją, kad Vakarų valstybės yra motyvuotos įgyti valdžią bei galią ir kolonizuoti

¹¹² Khatib, Lina, *Communicating Islamic Fundamentalism as Global Citizenship*, Journal of Communication Inquiry, 27(4), 2003, 393.

¹¹³ *Al-Qaida's propaganda technique and argumentation*, Center for Terroranalyse, Politiets Efterretningsjenetse, 2009, 1. <https://www.pet.dk/English/CenterforTerrorAnalysisCTA/~media/Engelsk/20091125_AQ-propagandanalyse-UKLAS_engelsk_FINAL.ashx> [Žiūrėta 2016 04 20]

pasaulį bei jo resursus engiant visus musulmonus, o „al-Qaeda“ nariai vaizduojami kaip „tikrieji tikintieji“ ir gerbtini kariai, kurie kovoja prieš Vakarų ir Izraelio blogį ir žiaurumą¹¹⁴.

Itin didelis dėmesys platinamoje propagandoje skiriamas emocijoms vaizduojant kenčiančius vaikus, taip pat vedant paraleles tarp teiginių Korane ir kituose poetiškuose skaitiniuose, o esamas ir buvęs politinis kontekstas supaprastinamas bei pakreipiamas grupuotės komunikacijai naudinga linkme, tokiu būdu jai tampant patrauklia ne tik lokaliai, bet ir pasaulinei auditorijai¹¹⁵. Pastebima ir tai, kad buvęs „Al-Qaeda“ lyderis O. Bin Ladenas viename iš vaizdo įrašų vartoja terminą „civilizacijų susidūrimas“, tokiu būdu supriešinant Vakarų civilizaciją ir islamišką pasaulį.

Savo idėjoms skleisti „al-Qaeda“, paprastai, naudoja vaizdo ir garso įrašus, kurie vėliau išplatunami internete per „As-Sahab“, „Al-Malahem“ ar „Al-Fajr“ medijų centrus ir įvairius džihadistinius forumus, kuriuose transliuojamos žinios vėliau pasiekia pasaulinę žiniasklaidą ir užsienio šalių auditorijas. Terorizmo ekspertas Brian Michael Jenkins išskiria tris pagrindines „al-Qaeda“ komunikacijos kanalų kategorijas: pirmoji yra internetinės svetainės, publikuojančios organizacijos lyderių pranešimus, antroji – svetainės ir forumai, kuriuose žinomos grupuotės figūros aptaria strategiją ir veiklą ir trečioji – pokalbių kambariai ir nepriklausomos svetainės – kuriuose formaliais saitais nesusiję sekėjai aptaria oficialių vadovų komunikaciją, skatina imtis kolektyvinio veiksmo ar grasina¹¹⁶.

Organizacijai priskiriamas ir internete platinamas leidinys „Inspire“, kuriame pateikiami JAV ir Izraelį niekinantys propagandiniai tekstai, musulmonai kviečiami imtis džihado JAV teritorijoje ir kitose Vakarų šalyse, pateikiami interviu su džihadistais, jų herojiški aprašymai, pateikiamos detalios instrukcijos kaip praeiti saugumo patikrą oro uostuose ar kaip pasigaminti „neaptinkamą“ bombą¹¹⁷. Leidinyje taip pat rekomenduojama rengti išpuolius prieš JAV, Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos civilinius oro laimerius arba taikytis į šalių svarbias ekonomikai asmenybes, turingų kompanijų verslininkus ar savininkus. Leidinyje taip pat matyti¹¹⁸, kad „al-Qaeda“ naudojami ir „tamsiuoju tinklu“ vadinamu „Tor“, kuris, veikdamas panašiai, kaip internetas, dangsto tikrąją vartotojų prisijungimo vietą, kadangi jis yra jungiamas per trečiosiose šalyse esančius tinklo serverius (angl. – *proxy*). Dėl to tampa itin sudėtinga nustatyti informacijos įkėlimo kilmę ar vartotojų buveinės adresą.

¹¹⁴ *Al-Qaida's propaganda technique and argumentation*, 1.

¹¹⁵ Ten pat.

¹¹⁶ Jenkins, M. Brian, *Is Al-Qaeda's Internet Strategy Working?*, Testimony before the House Homeland Security Committee, Subcommittee on Counterterrorism and Intelligence, 2011, 1.

<<https://homeland.house.gov/files/Testimony%20Jenkins%20.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 21]

¹¹⁷ Al-Malahem Media, *Neurotmesis Cutting The Nerves and Isolating The Head*, Inspire, Issue 13, 2014, 72.

¹¹⁸ Ten pat, 10.

Visas „al-Qaeda“ komunikuojamas turinys po O. Bin Ladenio žūties atspindi pasikeitusią organizacijos strategiją ir didesnę decentralizaciją bei, kaip pažymi ekspertai, perėjimą prie „vienių vilkų“ strategijos, taikomą ir „Islamo valstybės“, kuomet organizacija išplatina informaciją, kaip atakuoti taikinius ir tikisi, kad iškelti uždaviniai bus įgyvendinti savarankiškai, nereikalaujant tiesioginio koordinavimo arba tokiam esant minimaliam. Tokių atakų pavyzdžiai gali būti incidentai JAV Fort Hudo karinėje bazėje 2009-aisiais ar „San Bernardino skerdynėmis“ pramintame incidente 2015-aisiais¹¹⁹. Pakitusi veiksmų taktika ne tik apsunkina teroro išpuolių vykdytojų paiešką, bet ir sudaro prielaidas judėjimui išlikti net jeigu organizacijos „centras“ yra susilpnėjęs, nes bet kada asmuo, atradęs propagandinį turinį internete, gali radikalizuotis savarankiškai.

5.2. „Hamis“. Vaikų verbavimas ir Izraelio nusikaltimų viešinimas per socialines medijas

Palestiniečių judėjimas „Hamis“ pastaruoju metu vis labiau išnaudoja socialinius tinklus. To įrodymas yra ir Palestinos autonominės vyriausybės ir vidaus reikalų ministerijos ir „Hamis“ išleistos gairės vaizdo įrašo formatu, kaip pranešti apie tai, kas vyksta Gazos ruože paastrėjusio konflikto su Izraelio pajėgomis 2014 m. metu, kuriame palestiniečiai, naudojantys socialinius tinklus, buvo raginami neišduoti Izraelio kariuomenei naudingos informacijos ir pranešant apie įvykius ir galimas aukas naudoti „tinkamą“ terminologiją, tokią kaip „nekalti civiliai“ ar „nekalti piliečiai“¹²⁰. Pranešime taip pat raginama naudoti tokias frazes kaip „atsakant į žiaurią Izraelio ataką“, pabrėžti Izraelio okupacijos faktą, vengti nuotraukų kėlimo, kuriose būtų galima matyti iš Gazos ruožo centro paleidžiamas raketas į Izraelio teritoriją gąsdinant, jog tai gali sulaukti Izraelio kariuomenės puolimo prieš tankiai apgyvendintas teritorijas, prašoma nerodyti pasipriešinimo pajėgų judėjimo ir sakyti, kad „vietoje pagaminti sviediniai, naudojami pasipriešinimo pajėgų, yra natūralus atsakas į Izraelio okupaciją, kuri nuolat naudoja raketas prieš civilius Vakarų Krante ir Gazoje“¹²¹.

Tiek konfliktų metu, tiek taikos laikotarpiu, svarbią rolę „Hamis“ atlieka ir nuosava televizijos stotis „al-Aqsa“, veiklą pradėjusi 2006 m. ir transliuojanti laidas vaikams, naujienas ir su religija siejamas pramogas¹²². Televiziją galima stebėti ir internetu visą parą, o kadruose tarp laidų

¹¹⁹ Kagan W., Frederick, Kagan, Kimberly et al., *Al Qaeda and ISIS: Existential Threat to the U.S. and Europe*, U.S. Grand Strategy: Destroying ISIS and Al Qaeda, Institute for the Study of War, 2016, 24. <<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 21]

¹²⁰ *Hamis Interior Ministry To Social Media Activists: Always Call The Dead 'Innocent Civilians'; Don't Post Photos Of Rockets Being Fired From Civilian Population Centers*, Special Dispatch No.5799, The Middle East Media Research Institute, 2014. <<http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/0/8076.htm>> [Žiūrėta 2016 04 21]

¹²¹ Ten pat.

¹²² Westervelt, Eric, *Hamis Launches Television Network*, NPR, 2006. <<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5186883>> [Žiūrėta 2016 04 21]

nuolat šmėžuoja Izraelio kariai, nukentėję civiliai ir vaikai bei „Hamas“ lyderiai¹²³. Televizija taip pat kritikuojama dėl vaikų skatinimo smurtauti, jų raginimo prisijungti prie „Hamas“ ir užaugus tapti „kankiniais“ bei savižudžiais sprogdintojais¹²⁴. Vaikų indoktrinavimui „Hamas“ pasitelkia ir internetinę svetainę „Al-Fateh“, kurioje karikatūrų forma demonizuojami ir rasiniu pagrindu demonizuojami žydai ir Vakarų šalys, raginama sunaikinti Izraelį ir jo vietoje įkurti islamišką valstybę bei prisijungti prie džihado¹²⁵. Naujienas arabų kalba taip pat praneša vietos radijas „al-Aqsa Voice“ ir dukart per mėnesį leidžiamas laikraštis „Žinutė“, informacija apie Izraelio karių nusikaltimus platinama „Palestinos informacijos centro“ internetinėje svetainėje, socialiniuose tinkluose „Facebook“ ir „Twitter“.

Nors palestiniečių konfliktas yra sąlyginai lokalaus masto, išvystytas internetinis komunikacijos tinklas nuolat formuoja neigiamą Izraelio įvaizdį visame pasaulyje, tokiu būdu siekiant sukelti kitų šalių išorinį spaudimą. Tokia veiklos strategija, nors ir lėtai, tačiau, atrodo, vis labiau kursto palestiniečių pasipriešinimo nuotaikas, stebimas ir įvairių nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas platinant informaciją Vakarų šalyse apie įvykius Gazos ruože ir Vakarų krante¹²⁶.

Socialinių tinklų naudojimas plinta ne tik „Hamas“ organizacijos narių, bet ir Palestinos gyventojų, ypatingai vaikų, gretose. Kuriami vaikų „Facebook“ puslapiai ar „Instagram“ paskyros susilaukia tūkstančių sekėjų iš viso pasaulio¹²⁷, o jų grėsmę viešai įvardijo tiek Izraelio premjeras Benjaminas Netanyahu, tiek Izraelio parlamento nariai¹²⁸ bei saugumo struktūros. Internetu taip pat kuriamos „Hamas“ dainos¹²⁹,¹³⁰ ar grafinės animacijos¹³¹, kuriose niekinamas Izraelis, deginama jo vėliava, raginama imtis džihado.

Apibendrinant, kolektyvinio identiteto formavimas, anot Glen E. Robinson, „Hamas“ pasireiškia per kelias pagrindines komunikuojamas žinutes. Visų pirma, judėjimas pristato Palestinos žemes kaip Dievo musulmonams skirtą žemę, kurios dalinti musulmonų nenaudai negali joks žmogus ar vyriausybė, antra, islamas yra „atsakas“ į viską ir reguliuoja visas veiklos sritis, trečia, žydai kartu

¹²³ Aqsa TV Live <<http://aqsatv.ps/live>> [Žiūrėta 2016 04 21]

¹²⁴ Combating Hate: International Extremism & Terrorism, *Al Aqsa TV*, Anti-Defamation League, 2013. <<http://www.adl.org/combating-hate/international-extremism-terrorism/c/al-aqsa-tv-hamas.html>> [Žiūrėta 2016 04 22]

¹²⁵ *Al-Fateh – The Hamas Web Magazine for Children: Indoctrination to Jihad, Annihilation and Self-Destruction*, Institute for Monitoring Peace and Cultural Tolerance in School Education, Impact-SE, 2009, 49. <http://www.impact-se.org/docs/reports/Hamas/Al-Fateh_Report_2009_final.pdf> [Žiūrėta 2016 04 21]

¹²⁶ Boms, Nir, Cbicbe, Fabrice, *The Other Gaza War: Hamas' Media Strategy during Operation Cast Lead and Beyond*, Antisemitism Worldwide 2015, 39.

¹²⁷ *Digital Intifada (Full Length)*, VICE News, 2016, (0:21:00–0:35:35), <<https://www.youtube.com/watch?v=rsxAoNPJtog>> [Žiūrėta 2016 04 22]

¹²⁸ Ten pat, (0:01:17–0:15:15)

¹²⁹ Hamas song 2015, YouTube, 2015, <<https://www.youtube.com/watch?v=XZ1IKnUojwY>> [Žiūrėta 2016 04 22]

¹³⁰ Hamas releases Song „Defying“ Israel, YouTube, 2012, <<https://www.youtube.com/watch?v=xxqu9auKvZk>> [Žiūrėta 2016 04 22]

¹³¹ Hamas' Version of Hatikva (for Israel's Independence Day, 2014), 2014, <<https://www.youtube.com/watch?v=GwHhjV3p7BU>> [Žiūrėta 2016 04 22]

su JAV yra susimokę prieš musulmonus, ketvirta, jog reikia būti kantriems siekiant savo tikslų ir penkta, kad „Hamas“ nacionalizmas yra religijos dalis ir kovoti su „zionizmu“ yra kiekvieno musulmono pareiga¹³².

5.3. „Hezbollah“. Engiamieji ir bebaimiai kovotojai viename

Pagrindinės šiitiškos islamistinės organizacijos „Hezbollah“ ideologijos gairės buvo išdėstytos 1985 m. paskelbtame manifeste, o grupuotė save pozicionuoja kaip „silpnąjį engiamųjų gynėją prieš neteisybę ir stipriuosius“ bei priešinasi globalios ir regioninės galios disbalansui, dėl kurio kaltina JAV, kitas Vakarų šalis ir Izraelį¹³³ bei nuosekliai komunikuoja dvejoms pagrindinėms auditorijoms: vidinei, ir „priešams“ sudarant įspūdį, kad pasipriešinimas yra ne grupuotės, o „tautos pastangos“. Didelę reikšmę „Hezbollah“ skiria Palestinos okupacijai pabrėžiant, kad tai yra visų musulmonų problema bei nuolat primena ir šlovina buvusius organizacijos lyderius ir judėjimo narius bei demonizuoja Izraelio ir JAV pajėgas¹³⁴.

Judėjimas save legitimizuoja ir rekrutuoja naujus narius Libane įsitraukiant į esamas politines struktūras, vystant gausų socialinių paslaugų tinklą ir vykdant koordinuotas psichologines operacijas, nukreiptas prieš Izraelio kariuomenę ir visuomenę išryškinant judėjimo narių pasiryžimą kautis iki galo, transliuojant kovų ištraukas ne tik vidinei, bet ir Izraelio auditorijai bei vykdant tikslingas baimę keliančias kampanijas konfliktų paaštrėjimo metu, pavyzdžiui, savo valdomame televizijos kanale „Al-Manar“, kuris buvo matomas ir dalyje Izraelio šiaurinių regionų, publikuojant žuvusių Izraelio karių nuotraukas ir kreipiantis hebrajų kalba¹³⁵. Dabar ši palydovinė stotis yra viena populiariausių arabų šalyse, transliuojanti užsienio šalių naujienas, pramogines ir kultūrines laidas, animacinius filmus vaikams bei ideologizuotas laidas, tikrinančias vaikų Korano žinias. Televizijos transliacijos taip pat prieinamos internetu¹³⁶.

Vietos gyventojams taip pat platinamas laikraštis „al Intiqad“, kuriame dominuoja politiniai, kultūriniai ir analitiniai tekstai¹³⁷. Judėjimas nuo savo įkūrimo buvo publikavęs įvairių skirtingų leidinių, tačiau daugelis jų neišliko. Vidinei auditorijai leidžiamas mėnesinis žurnalas „Baqiyatu Allah“, kurio turinį sudaro teologiniai klausimai¹³⁸.

¹³² E. Robinson, Glen, 130-135.

¹³³ Addis, L. Casey, Blanchard M. Christopher, 11.

¹³⁴ Osipova, Yelena, *Hizballah's Media Strategy: Creating a „Theater of Terror“*, Journal of International Service, American University, 2011, 89-90. <<https://www.american.edu/sis/jis/upload/6OsipovaF11.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 22]

¹³⁵ Brennen, Lisa, *Hezbollah: Psychological Warfare Against Israel*, Naval Postgraduate School, 2009, 51-54.

¹³⁶ Ten pat, 95.

¹³⁷ Osipova, Yelena, 92.

¹³⁸ Ten pat, 93.

Vienas pagrindinių judėjimo kanalų laikomas ir radijo stotis „al Nour“, transliuojanti, daugiausiai, religines programas, kultūrinės ir politinės diskusijas¹³⁹. Vis dėlto, visų kanalų suaktyvėjimas ir pajungimas vienam tikslui ryškiausiai pastebimas konfliktų metu. Po 2000 m. Izraelio pajėgų atsitraukimo iš Pietų Libano televizijos stotis transliavo kur kas mažiau programų, bet JAV paskelbus karą prieš terorą „al Manar“ vėl „atgijo“, atnaujinusi programas ir eteryje akcentavo Palestinos problematiką, rodė palestiniečių ir „Hezbollah“ kovotojų siužetus kovose prieš Izraelio kariuomenės pajėgas bei jų aukas, o 2006 m. konflikto metu – civilių žūtis, taip norint sugėdinti Izraelio politinį elitą ir visuomenę¹⁴⁰ bei priversti atitraukti karius¹⁴¹.

„Hezbollah“ taip pat išvysčiusi internetinių svetainių tinklą, kurį būtų galima suskirstyti į tris pagrindines kategorijas: judėjimo naujienas publikuojančius portalus, žiniasklaidos priemonių svetaines ir socialinių institucijų tinklapius, prie kurių išlaikymo dosniai prisideda Iranas, o pagrindinė „Hezbollah“ svetainė verčiama į arabų, anglų, prancūzų, farsi, hebrajų, azeri ir ispanų kalbas¹⁴². Gruputė aktyviai savo žinutes skleidžia ir socialiniame tinkle „Twitter“ bei keldama vaizdo įrašus į vaizdo įrašų talpinimo sistemą-socialinį tinklą „YouTube“. Toks komunikacinės infrastruktūros išplėtojimas indikuoja koordinuojamą norą paveikti vietos gyventojų ir užsienyje gyvenančių auditorijų nuomonę ir formuoti bendrą musulmonišką tapatybę, Libane per platų socialines paslaugas teikiančių įstaigų tinklą, televiziją ir radiją bei užsienio auditorijas pasiekiant šių ir sofistikuotai išplėtotų interneto svetainių bei socialinių tinklų dėka, kuriuose informacija platinama įvairiomis kalbomis.

5.4. „Islamo valstybė“. Galingiausia žinutė – pavadinime

Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) strateginės komunikacijos kompetencijos centro atliktoje studijoje teigiama, kad pagrindinė grupuotės „Islamo valstybės“ žinutė yra užkoduota itin sėkmingai pristatytame pavadinime, kuris tiek arabų, tiek anglų kalba komunikuoja siekį įkurti islamišką kalifatą-valstybę, vienijančią visus „tikrus musulmonus“, tačiau tam trukdo juos engiančios Vakarų galios. Kolektyvinės tapatybės kūrimui „Islamo valstybė“ pasitelkia simbolizmą – nuolat pristatomą judėjimo vėliavą ir kalifatą ir grupuotės lyderius šlovinančias dainas¹⁴³.

Pagrindiniai skleidžiami naratyvai, anot studijos, gali būti suskirstyti į tris sritis: politinę, religinę ir socialinę, beveik pusę visos vizualinės propagandos sudarant politinei tematikai

¹³⁹ Osipova, Yelena, 93.

¹⁴⁰ Ten pat,

¹⁴¹ Brennen, Lisa, 64.

¹⁴² Overview, The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center at the Israeli Intelligence & Heritage Commemoration Center, 2013. <<http://www.terrorism-info.org.il/en/articleprint.aspx?id=20488>> [Žiūrėta 2016 04 22]

¹⁴³ *Daesh Information Campaign and its Influence*, Results of the Study, NATO Strategic Communications Center of Excellence, 2015, 29.

– kad sunitai musulmonai yra engiami netikinčiųjų ir tam reikalingas islamiško kalifato įkūrimas, kuriame visi musulmonai galėtų gyventi taikoje. Džihadas laikomas kiekvieno musulmono pareiga, o islamas yra „kardo religija, ne taikos“. Taika ateis tik tuomet, kai bus nugalėti visi priešai ir bus įkurtas kalifatas bei bus įgyvendinta Korane aprašyta pranašystė¹⁴⁴. „Islamo valstybė“, dar vadinama „Daesh“, išsiskiria iš kitų organizacijų ir tuo, kad kviečia prisijungti ir krikščionis žadant tiek jiems, tiek musulmonams geresnį gyvenimą ir sąlygas, negu jie patiria savo gimtosiose šalyse, į savo gretas ypatingai traukiant jaunos žmones, kurie jaučiasi atstumti ar susiduria su asmeninėmis bei finansinėmis bėdomis¹⁴⁵.

Analitikai išskiria 4 veiksmų linijas, kuriomis organizacija grindžia savo komunikaciją. Pirmąją – paramos – norima pritraukti žmoniškųjų išteklių arba skatinama viešai pareikšti apie paramą, antrąją suvienyti visus sunitus musulmonus kovai įkuriant kalifatą, kuriame valdytų griežta šariato teisė, trečiąją – gąsdinti potencialius priešininkus viduje ir išorėje siekiant atriboti „tikruosius sekėjus“ ir „besikišančius“ į Artimųjų Rytų reikalus ir ketvirtąją informuoti apie „Islamo valstybės“ efektyvumą ir pasiekimus¹⁴⁶. Lokaliu lygmeniu „Islamo valstybė“ savo žiaurumą patvirtina viešai rengdama egzekucijas, vėliau išplatinama spausdinta medžiaga ar vaizdo įrašai. Remiamasi ir labiau tradiciniais informacijos sklaidos metodais, tokiais kaip plakatų naudojimas ar „grafiti“ piešimas ant sienų¹⁴⁷. „Islamo valstybė“ taip pat yra įkūrusi daugybę „informacijos taškų“, kuriuose piliečiai gali pristatyti bet kokią turimą informaciją ir sužinoti naujienas, gauti judėjimo spausdintus leidinius ar diskus su vaizdo įrašais¹⁴⁸.

Globalią auditoriją „Islamo valstybė“ sugeba pasiekti itin efektyviai ir koordinuotai naudojant socialinius tinklus, ypatingai „Twitter“, kuriame platinama informacija iš kituose šaltiniuose („YouTube“, „Dump.to“, „Sendvid“, „Dailymotion“, „Mail.ru“, „Mnbr.info“ ir kt.) įkeliamų žinučių ar vaizdo įrašų¹⁴⁹. Vieną profilį uždarius, lengva atidaryti kitą, tad informacijos srauto pažabojimas tampa labai sudėtingu uždaviniu. Vaizdo įrašus ir elektroninius leidinius, pasiekiamus anglų, prancūzų, rusų, turkų, vokiečių ir arabų kalbomis taip pat platina „Al Hayat“ medijų centras. Stebina tai, kad medijų centro platinami vaizdo įrašai ir leidiniai pasižymi itin aukšta kokybe, tad yra patrauklūs, o vertimai į didžiausias musulmonų bendruomenes turinčių šalių kalbas indikuoja, kad siekiama indoktrinuoti ir šių bendruomenių auditorijas, galinčias prisijungti prie organizacijos arba vykdyti veiksmus neišvykstant iš savo gimtosios šalies. „Islamo valstybė“ 2014 m. netgi išleido aplikaciją išmaniesiems įrenginiams, kuria organizacijos žinučių kėlimas į socialinį

¹⁴⁴ *Daesh Information Campaign and its Influence*, 30-31.

¹⁴⁵ Ten pat, 32.

¹⁴⁶ Ten pat, 32-34.

¹⁴⁷ Ten pat, 37.

¹⁴⁸ Ten pat, 38.

¹⁴⁹ Ten pat, 39.

tinklą „Twitter“ yra automatiškai autorizuojamas per aplikacijos naudotojų profilius, tokiu būdu didinant žinučių skaičių ir pasiekiant dar didesnę tinklo naudotojų dalį¹⁵⁰.

Iš kitų organizacijų „Islamo valstybė“ išsiskiria, veikiausiai, efektyviausiu socialinių tinklų panaudojimu ir sėkmingai iškomunikuotu savo siekiu, atsispindinčiu organizacijos pavadinime. Skverbimasis į socialinius tinklus, o vėliau didžiulis pasaulio žiniasklaidos dėmesys ir brutalumas judėjimui leido pasiekti globalią auditoriją panašiu mastu, kokį savo geriausiais laikais turėjo „al-Qaeda“ ar net geresniu, tačiau nėra aišku, ar tai neišsaus ir dar daugiau negatyvios reakcijos ar dar brutalesnio Vakarų valstybių atsako.

Išvados

Šiame tyrime buvo siekiama išsiaiškinti, ar visas nagrinėjamas teroristines organizacijas – „Al-Qaeda“, „Hamas“, „Hezbollah“ ir „Islamo valstybė“ – galima laikyti socialiniais judėjimais apžvelgus jų evoliuciją, komunikacijos priemones ir politinio įsitraukimo formas. Remiantis Donatella Della Porta ir Mario Diani pristatytu socialinių judėjimų apibrėžimu, buvo nustatyti kertiniai socialinių judėjimų bruožai: neformalus tinklas, kuriame veikiama ir bendraujama, įsitraukimas į konfliktiškus santykius su aiškiai identifikuojamais oponentais ir dalijimasis išskirtine kolektyvine tapatybe.

Apžvelgta organizacijų raida, politinis įsitraukimas ar reagavimas į politinės konjunktūros pokyčius bei politinius sprendimus ir išvystytų organizacijų komunikacijos priemonių spektras, atliekantis resursų mobilizavimo ir kolektyvinės tapatybės konstravimo funkcijas, leidžia teigti, jog nagrinėtos grupuotės atitinka socialinių judėjimų veikimo dinamiką, o jų raida, resursų mobilizavimo ir narių pritraukimo mechanizmai ir kolektyvinio veiksmo motyvacija gali būti nagrinėjami remiantis socialinių judėjimų teorija.

Taip pat tyrimo metu nustatyta, kad visos nagrinėjamos teroristinės organizacijos pasitelkia komunikaciją siekiant legitimuoti savo veiklą, propaguoti savo idėjas ir tikslus bei bauginti aiškiai įvardijamus oponentus – JAV, Vakarų šalis ir Izraelį siekiant parodyti, kad šios šalys vykdo agresiją prieš musulmonus, dėl kurios pastarieji turėtų vienytis ir atsakyti į keliamus iššūkius, trukdančius įgyvendinti, kaip teigiama, kiekvienam musulmonui svarbius tikslus – įkurti islamišką valstybę ir išsivaduoti iš okupacinės priespaudos, kuri yra Vakarų valstybių hegemonijos siekio dalis.

„Hamas“ ir „Hezbollah“ judėjimams įsitraukus į politinį procesą, prieš šias organizacijas rečiau imamas represinių veiksmų, joms lengviau save legitimuoti. „Al-Qaeda“ ir

¹⁵⁰ Speri, Alice, ISIS Fighters and Their Friends Are Total Social Media Pros, VICE News, 2014.
<<https://news.vice.com/article/isis-fighters-and-their-friends-are-total-social-media-pros>> [Žiūrėta 2016 04 23]

„Islamo valstybei“ didesnį vaidmenį teikiant bauginimams ir konfliktams, šios susiduria ir su daugiau komunikacinių iššūkių, kurie apsunkina jų veiksmų pateisinimą.

Be tradicinių propagandos skleidimo kanalų, tokių kaip radijo, televizijos stotys bei įvairios interneto svetainės ar džihadistiniai forumai, „Hamas“ ir „Hezbollah“ judėjimai yra suformavę ir tankius socialinių institucijų tinklus, kurie atlieka išteklių mobilizacijos, rekrutavimo ir radikalizavimo funkcijas, o „Al-Qaeda“ ir „Islamo valstybė“, dėl patiriamų represijų ir nuolatinės konfrontacijos bei neįsitraukimo į esamas politines struktūras, yra priverstos labiau veikti pogrindyje bei remtis kolektyvinės tapatybės konstravimo instrumentais siekiant ne tik radikalizuoti galimus sekėjus, bet ir mobilizuoti judėjimų narius.

Nors visų organizacijų komunikacijos efektyvumą įvertinti yra sudėtinga, esama padėtis leidžia teigti, kad į politines struktūras įsitraukusios „Hamas“ ir „Hezbollah“, patirdamos ne tokią intensyvią konfrontaciją, sugebėjo įkurti ir iki šiol išlaikyti valdomas institucijas, teritorijas ir esamą politinį palaikymą, tęsti veiklą ir išnaudoti susiklostančias politines aplinkybes bei siekti savo tikslų, kuomet „Al-Qaeda“ ir „Islamo valstybė“, tapusios bene žinomiausiomis fundamentalistinėmis grupuotėmis pasaulyje, praranda valdytas teritorijas ir, galimai, įtaką.

„Al-Qaeda“ atveju toks scenarijus lėmė veiklos decentralizaciją ir sumažėjusią globalią reikšmę, tačiau pasakyti, kas laukia „Islamo valstybės“, būtų pernelyg sudėtinga. Pastarojo judėjimo išvystyta agresyvi komunikacinė strategija, kuomet galimus sekėjus bandoma pasiekti tiesiogiai įveikiant žiniasklaidos barjerus socialinių tinklų dėka, ir toliau išlieka nepažabojama.

Be to, grupuotės organizacinė struktūra, dėl sukauptos patirties kovose Irake, tebevaldo gausius materialinius ir finansinius išteklius ir rekrutuoja naujus narius, ypatingai taikantis į socialiai pažeidžiamas musulmonų bendruomenes Vakarų šalyse, nepatenkintas savo socioekonominiu statusu ar tiesiog ieškančias „prasmingesnio ir geresnio“ gyvenimo, kurį, tariamai, siūlo „Islamo valstybė“.

Abiejų represijas patiriančių ir nuosmukio etapą išgyvenančių organizacijų išlikimą gali lemti tai, kaip jos sugebės prisitaikyti prie pasikeitusių ir atšiauresnių aplinkos sąlygų. „al-Qaeda“, priėmusi „vieniškų vilkų“ strategiją, įgalino savo sekėjus vykdyti išpuolius savarankiškai ir be žymesnės „centro“ kontrolės. Ir nors pagrindinis „al-Qaeda“ tikslas tapo sunkiau pasiekiamas esamuoju laikotarpiu, tebeveikia daug kitų tinklų, vykdančių veiklą „Al-Qaeda“ vardu. Tai reiškia, kad esant palankioms sąlygoms, organizacija turi potencialo mobilizuotis ir įgauti svarbesnį vaidmenį ateityje.

„Islamo valstybė“, meistriškai įvaldžiusi socialinių tinklų naudojimą, žaibiškai atsidūrė Vakarų visuomenių dėmesio epicentre bei sudarė sąlygas Vakaruose esančių musulmoniškų bendruomenių nariams radikalizuotis neišvykstant į Artimuosiuose Rytuose esančias teritorijas arba

vykdant džihadą iš jų grįžus, tad daugeliui valstybių islamiškasis fundamentalizmas tapo ne tik išorine problema, tačiau ir vidine. Norint sumažinti islamiško fundamentalizmo sklaidą, Vakarų šalims teks taikyti visiškai kitokias veiklos strategijas, kurios eliminuotų potencialių islamistinių judėjimų narių motyvaciją prie jų prisijungti, sudaryti sąlygas visapusiškesnei integracijai šalių viduje. Taip pat svarbu užkirsti kelią judėjimams įgyti materialųjų resursų, reikalingų vykdyti tolimesnei veiklai.

Stiprėjantis islamiškasis fundamentalizmas, kurstomas teroristinėmis laikomų organizacijų, palaipsniui kelia vis didesnę grėsmę ne tik vakarietiškiems politiniams institutams musulmoniškoje šalyse, tačiau ir apskritai vakarietiškomis vertybėmis stebint radikalų proteguojamą Vakarų ir islamo civilizacijų supriešinimą.

Tiriant judėjimų komunikacijos metodus matyti, jog organizacijoms evoliucionuojant siekiama paveikti vis didesnes užsienio auditorijas pasitelkiant pačių Vakarų vystomas technologijas, kurių kontrolė tampa itin sudėtingu ar net neįmanomu uždaviniu, o informacijos prieinamumas dėl internete išvystytos komunikacinės infrastruktūros ir turinio, verčiamo į vis daugiau užsienio kalbų, tampa tik didesnis.

Vis dėlto, socialinių judėjimų teorija turi savo ribotumą, kadangi jos neužtektų siekiant paaiškinti, kaip islamistinių judėjimų komunikacija iš tiesų veikia jų tikslinių auditorijų suvokimą apie pačias organizacijas ir jų tikslus bei motyvus. Tokiam tyrimo kampui, veikniausiai, tinkamesni būtų turinio ar diskurso analizės metodai, tiriantys komunikuojamo turinio prasmę ir jo percepciją.

Literatūros sąrašas

1. Abu-Amr, Ziad, Hamas: A Historical and Political Background, Journal of Palestine Studies 22(4), Institute for Palestine Studies and University of California Press, 1993. <<http://www.jstor.org/stable/pdf/2538077.pdf?acceptTC=true>> [Žiūrėta 2016 02 02]
2. Addis, L. Casey, Blanchard, M. Christopher, Hezbollah: Background and Issues for Congress, Congressional Research Service, CRS Report for Congress, 2011. <<https://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R41446.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 02]
3. Atawan, Bari, Abdul, My Weekend with Osama bin Laden, The Guardian, 2001. <<http://www.theguardian.com/world/2001/nov/12/afghanistan.terrorism2>> [Žiūrėta 2016 04 09]
4. Bockstette, Carsten, Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication Management Techniques, Occasional Paper Series (20), George C. Marshall European Center for Security Studies, 2008. <<https://www.ciaonet.org/attachments/14536/uploads>> [Žiūrėta 2015 12 26]
5. Boms, Nir, Cbicbe, Fabrice, The Other Gaza War: Hamas' Media Strategy during Operation Cast Lead and Beyond, Antisemitism Worldwide 2015.
6. Brennen, Lisa, Hezbollah: Psychological Warfare Against Israel, Naval Postgraduate School, 2009.
7. Christiansen, Jonathan, Four Stages of Social Movements, EBSCO Research Starters, 2009. <<https://www.ebscohost.com/uploads/imported/thisTopic-dbTopic-1248.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 02]
8. Cole, Matthew, Shubailat, Nadine, Al Qaeda Offers 'Truce' to President Obama, ABC News, 2009. <<http://abcnews.go.com/Blotter/story?id=8242075&page=1>> [Žiūrėta 2016 04 09]
9. Corman, R., Steven, Schiefelbein, S. Jill, Communication and Media Strategy in the Jihadi War of Ideas, Report #0601, Consortium for Strategic Communication, Arizona State University, 2006. <<http://csc.asu.edu/wp-content/uploads/2012/06/119.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 30]
10. D. Benford, David and A. Snow, David, Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment, Annual Review of Sociology, 26, 2000.
11. D. McCarthy, John, N. Zald, Mayer, Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory, The American Journal of Sociology, 82(6), 1977.
12. Donatella Della Porta, Mario Diani, Social Movements: An Introduction, Oxford & Malden, Blackwell, 1999.
13. E. Robinson, Glen, Hamas as Social Movement, Bloomington: Indiana University Press, 2004. <<http://www.eden.rutgers.edu/~spath/385/Readings/Robinson%20-%20Hamas%20as%20Social%20Movement.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 19]
14. Gregg, S. Heather, Defining and Distinguishing Secular and Religious Terrorism, Perspectives on Terrorism, 8(2), 2014. <<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/336/html>> [Žiūrėta 2016 04 20]
15. Israeli, Raphael, The Charter of Allah: The Platform of the Islamic Resistance Movement (Hamas), Harry Truman Research Institute, The Hebrew University. <<http://fas.org/irp/world/para/docs/880818.htm>> [Žiūrėta 2016 02 27]
16. Beck, J. Colin, The Contribution of Social Movement Theory to Understanding Terrorism, Sociology Compass, 2(5), Stanford University, 2008.
17. Lutz, M. James, Lutz J. Brenda, How Successful is Terrorism?, Forum on Public Policy, 2009. <<http://forumonpublicpolicy.com/spring09papers/archivespr09/lutz.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 25]

18. Jenkins, M. Brian, Is Al-Qaeda's Internet Strategy Working?, Testimony before the House
19. John J. Mearsheimer, Structural Realism, International Relations Theories: Discipline and Diversity, 3rd Edition, Oxford, Oxford University Press, 2013.
<<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/StructuralRealism.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 23]
20. Kagan W., Frederick, Kagan, Kimberly et al., Al Qaeda and ISIS: Existential Threat to the U.S. and Europe, U.S. Grand Strategy: Destroying ISIS and Al Qaeda, Institute for the Study of War, 2016.
<<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 21]
21. Karagiannis, Emmanuel, Hizballah as a Social Movement Organization: A Framing Approach, Mediterranean Politics Journal, 14(3), International Institute for Counter-Terrorism, 2009.
<<https://www.ict.org.il/Article/1068/Hizballah%20as%20a%20Social%20Movement%20Organization%20A%20Framing%20Approach>> [Žiūrėta 2016 04 19]
22. Khatib, Lina, Communicating Islamic Fundamentalism as Global Citizenship, Journal of Communication Inquiry, 27(4), 2003.
23. Lee, Kangil, Does Al-Qaeda Central Still Matter?, International Center for Political Violence and Terrorism Research, UNISCI Journal (37), 2015.
<<https://www.ucm.es/data/cont/media/www/pag-72478/UNISCIDP37-2LEE.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 09]
24. McAdam, Doug, Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970, Special Edition, University of Chicago Press, 2010.
25. Norton, Richard, Augustus, Hezbollah: A Short History, Princeton University, Princeton University Press, 2007. <<http://press.princeton.edu/chapters/s10251.pdf>> [Žiūrėta 2016 03 02]
26. Osipova, Yelena, Hizballah's Media Strategy: Creating a „Theater of Terror“, Journal of International Service, American University, 2011.
<<https://www.american.edu/sis/jis/upload/6OsipovaF11.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 22]
27. Ozgur Ozdamar, Theorizing Terrorist Behavior: Major Approaches and Their Characteristics, Defence Against Terrorism Review 1(2), COE-DAT, 2008.
28. Pattwell, Ashley, Mitman, Tyson, Porpora, Douglas, Terrorism as Failed Political Communication, International Journal of Communication, 9(2015), Drexel University, 2015.
29. Ressler, Don, Koehler-Derrick, Gabriel et al., Letters from Abbotabad: Bin Ladin Sidelines?, Combating Terrorism Center, 2012. <<https://www.ctc.usma.edu/posts/letters-from-abbottabad-bin-ladin-sidelined.>> [Žiūrėta 2016 04 09]
30. Sageman, Marc, Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century, New York, University of Pennsylvania Press, 2008.
31. Sly, Liz, How Saddam Hussein's former military officers and spies are controlling Isis, The Independent, 2015. <<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/how-saddam-husseins-former-military-officers-and-spies-are-controlling-isis-10156610.html>> [Žiūrėta 2016 03 04]
32. Tarrow, Sidney, Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics, Cambridge University Press, 2011.
33. W. Sutton, Philip, Vertigans, Stephen, Islamic „New Social Movements“? Radical Islam, Al-Qa'ida and Social Movement Theory, Mobilizations, 11(1), 2006.
<<http://courses.arch.vt.edu/courses/wdunaway/gia5274/sutton.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 03]
34. Westervelt, Eric, Hamas Launches Television Network, NPR, 2006.
<<http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5186883>> [Žiūrėta 2016 04 21]

35. Wright, Robin, U.S. Obtains Treatise By Bin Laden Deputy, The Washington Post, 2005. <<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/06/AR2005100601819.html>> [Žiūrėta 2016 04 09]
36. Al Qaeda branches strengthen as center weakens, Deutsche Welle, 2013. <<http://www.dw.com/en/al-qaeda-branches-strengthen-as-center-weakens/a-16780261>> [Žiūrėta 2016 03 25]
37. Al-Fateh – The Hamas Web Magazine for Children: Indoctrination to Jihad, Annihilation and Self-Destruction, Institute for Monitoring Peace and Cultural Tolerance in School Education, Impact-SE, 2009. <http://www.impact-se.org/docs/reports/Hamas/Al-Fateh_Report_2009_final.pdf> [Žiūrėta 2016 04 21]
38. Al-Malahem Media, Neurotmesis Cutting The Nerves and Isolating The Head, Inspire, Issue 13, 2014.
39. Al-Qaeda Chief Urges Pakistanis to Revolt Against Government, International Business Times, 2012. <<http://www.ibtimes.com/al-qaeda-chief-urges-pakistanis-revolt-against-government-426506>> [Žiūrėta 2016 04 09]
40. Al-Qaeda Core: A Short History, Foreign Policy, 2014. <http://foreignpolicy.com/2014/03/17/al-qaeda-core-a-short-history/?wp_login_redirect=0> [Žiūrėta 2016 04 09]
41. Al-Qaeda disavows any ties with radical Islamist ISIS group in Syria, Iraq, The Washington Post, 2014. <https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/al-qaeda-disavows-any-ties-with-radical-islamist-isis-group-in-syria-iraq/2014/02/03/2c9afc3a-8cef-11e3-98ab-fe5228217bd1_story.html> [Žiūrėta 2016 03 04]
42. Al-Qaeda Majlis al Shura, Global Security, 2007. <http://www.globalsecurity.org/security/profiles/al-qaeda_majlis_al_shura.htm> [Žiūrėta 2016 04 09]
43. Al-Qaida: We're returning to old Iraq strongholds, Yahoo News, 2012. <<https://news.yahoo.com/al-qaida-were-returning-old-iraq-strongholds-131645698.html>> [Žiūrėta 2016 03 04]
44. Al-Qaida's propaganda technique and argumentation, Center for Terroranalyse, Politiets Eftearretningsjenetse, 2009. <https://www.pet.dk/English/CenterforTerrorAnalysisCTA/~media/Engelsk/20091125_AQ-propagandanalyse-_UKLAS_engelsk_FINAL.ashx> [Žiūrėta 2016 04 20]
45. An Open Letter: The Hizballah Program, Council on Foreign Relations, 1988. <<http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967>> [Žiūrėta 2016 03 02]
46. Aqsa TV Live <<http://aqsatv.ps/live>> [Žiūrėta 2016 04 21]
47. Behind the U.S. Embassy Bombing in Yemen, Time, 2008. <<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1841951,00.html>> [Žiūrėta 2016 03 24]
48. Central Elections Commission, The Final Results for the Electoral Lists, 2006. <http://web.archive.org/web/20081029054121/http://www.elections.ps/pdf/Final_Results_PL_C_Summary_Lists_Seats_2_En.pdf> [Žiūrėta 2016 03 01]
49. Combating Hate: International Extremism & Terrorism, Al Aqsa TV, Anti-Defamation League, 2013. <<http://www.adl.org/combating-hate/international-extremism-terrorism/c/al-aqsa-tv-hamas.html>> [Žiūrėta 2016 04 22]
50. Daesh Information Campaign and its Influence, Results of the Study, NATO Strategic Communications Center of Excellence, 2015.
51. Digital Intifada (Full Length), VICE News, 2016, (0:21:00–0:35:35), <<https://www.youtube.com/watch?v=rsxAoNPJtog>> [Žiūrėta 2016 04 22]

52. Emdad Committee for Islamic Charity
<<http://almashriq.hiof.no/lebanon/300/320/324/324.2/hizballah/emdad/index.html>> [Žiūrėta 2016 03 02]
53. EU ministers order tighter border checks in response to Paris attacks, The Guardian, 2015.
<<http://www.theguardian.com/world/2015/nov/20/eu-ministers-order-tighter-border-checks-in-response-to-paris-attacks>> [Žiūrėta 2016 03 07]
54. Global Conflict Tracker, Council on Foreign Relations, 2016.
<<http://www.cfr.org/global/global-conflict-tracker/p32137#!/>> [Žiūrėta 2016 03 24]
55. Hamas Interior Ministry To Social Media Activists: Always Call The Dead 'Innocent Civilians'; Don't Post Photos Of Rockets Being Fired From Civilian Population Centers, Special Dispatch No.5799, The Middle East Media Research Institute, 2014.
<<http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/0/8076.htm>> [Žiūrėta 2016 04 21]
56. Hamas releases Song „Defying“ Israel, YouTube, 2012,
<<https://www.youtube.com/watch?v=xxqu9auKvZk>> [Žiūrėta 2016 04 22]
57. Hamas song 2015, YouTube, 2015, < <https://www.youtube.com/watch?v=XZ1IKnUojwY>> [Žiūrėta 2016 04 22]
58. Hamas success in Fatah heartland, BBC World News, 2005.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4541383.stm> [Žiūrėta 2016 03 01]
59. Hamas' Version of Hatikva (for Israel's Independence Day, 2014), 2014,
<<https://www.youtube.com/watch?v=GwHhjV3p7BU>> [Žiūrėta 20016 04 22]
60. Iraq conflict: ISIS declares a 'caliphate', calls for Muslims to pledge allegiance, ABC News, 2014. <<http://www.abc.net.au/news/2014-06-30/isis-declares-islamic-caliphate/5558508>> [Žiūrėta 2016 03 05]
61. Iraqi al-Qaeda chief rejects Zawahiri orders, al-Jazeera, 2013.
<<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/2013615172217827810.html>> [Žiūrėta 2016 03 05]
62. Islamic State's 43 Global Affiliates Interactive World Map, Intel Center.
<http://intelcenter.com/maps/is-affiliates-map.html#gs.8C_1mqg> [Žiūrėta 2016 03 05]
63. Israeli, Raphael, The Charter of Allah: The Platform of the Islamic Resistance Movement (Hamas), Harry Truman Research Institute, The Hebrew University.
<<http://fas.org/irp/world/para/docs/880818.htm>> [Žiūrėta 2016 02 27]
64. Muslim leaders reject Baghdadi's caliphate, al-Jazeera, 2014.
<<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/muslim-leaders-reject-baghdadi-caliphate-20147744058773906.html>> [Žiūrėta 2016 03 05]
65. National Strategy for Combating Terrorism, Central Intelligence Agency, 2003.
<https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/Counter_Terrorism_Strategy.pdf> [Žiūrėta 2016 03 23]
66. Obama Announces Killing of Osama bin Laden, The New York Times, 2011.
<<http://thelede.blogs.nytimes.com/2011/05/01/bin-laden-dead-u-s-official-says/>> [Žiūrėta 2016 03 25]
67. Obama Expects Mosul Primed for Recapture by End of 2016, Voice of America, 2016.
<<http://www.voanews.com/content/us-secretary-of-defense-visits-iraq/3290079.html>> [Žiūrėta 2016 04 19]
68. Overview, The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center at the Israeli Intelligence & Heritage Commemoration Center, 2013. <<http://www.terrorism-info.org.il/en/articleprint.aspx?id=20488>> [Žiūrėta 2016 04 22]
69. Paris attacks death toll rises to 130, RTE News, 2015.
<<http://www.rte.ie/news/2015/1120/747897-paris/>> [Žiūrėta 2016 03 07]

70. Patterns of Global Terrorism 2003, United States Department of State, 2004.
<<http://www.state.gov/documents/organization/31912.pdf>> [Žiūrėta 2015 12 26]
71. Pursuing al-Qaeda in Horn of Africa, al Jazeera, 2008.
<<http://www.aljazeera.com/focus/2008/08/200881983642167910.html>> [Žiūrėta 2016 03 24]
72. Solomon, Erika, Syrian forces retake Palmyra from Isis, Financial Times, 2016.
<<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/75ce4d64-f406-11e5-803c-d27c7117d132.html#axzz46NrYqNkc>> [Žiūrėta 2016 04 20]
73. Speri, Alice, ISIS Fighters and Their Friends Are Total Social Media Pros, VICE News, 2014.
<<https://news.vice.com/article/isis-fighters-and-their-friends-are-total-social-media-pros>>
[Žiūrėta 2016 04 23]
74. Text of George Bush's speech, The Guardian, 2001.
<<http://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>> [Žiūrėta 2016 03 23]
75. Unraveling the Connections Among the Paris Attackers, The New York Times, 2015.
<<http://www.nytimes.com/interactive/2015/11/15/world/europe/manhunt-for-paris-attackers.html>> [Žiūrėta 2016 03 07]
76. Usama Bin Laden, FBI Ten Most Wanted Fugitive, Federal Bureau of Investigation.
<<https://www.fbi.gov/wanted/topten/usama-bin-laden>> [Žiūrėta 2016 03 24]
77. USS Cole Bombing Fast Facts, CNN, 2015.
<<http://edition.cnn.com/2013/09/18/world/meast/uss-cole-bombing-fast-facts/>> [Žiūrėta 2016 03 24]
78. Zawahiri disbands main Qaeda faction in Syria, The Daily Star, 2013.
<<http://dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Nov-08/237219-zawahiri-disbands-main-qaeda-faction-in-syria-jazeera.ashx>> [Žiūrėta 2016 03 04]

SUMMARY

Terrorist Organizations as Social Movements. Case Studies of Al-Qaeda, Hamas, Hezbollah and the Islamic State

This thesis aims to answer the question, whether all of the organizations – Al-Qaeda, Hamas, Hezbollah and the Islamic State could be considered as social movements by examining their evolution, means of communication and forms of political participation. According to Donatella Della Porta and Mario Diani, who introduced the definition for social movements, key attributes that distinguish social movements were assessed: informal network, in which individuals act and communicate, participation in conflictual relations with clearly identified opponents and sharing of particular collective identity.

Evolution, political participation or response to either the changes of political conjuncture or political decisions and an advanced spectrum of communications, that is designed to mobilize resources and form a collective identity indicates that the organizations studied qualify for the dynamics of social movements while their evolution, resource and members' mobilization structures as well as motivation for collective action could be explained by social movement theory.

The study also revealed that all of the organizations use communications in order to legitimate its activities, propagate ideas and goals as well as intimidate clearly defined opponents, such as The United States, Western countries and Israel to persuade the target audiences that they are carrying out an aggressive stance against Muslims, which should be answered by uniting and seeking the goals relevant for every Muslim – to establish an Islamic state or caliphate and put an end to the occupation, naming the latter as a part of Western hegemonic intent.

Hamas and Hezbollah movements, which participate in a political process, attain rarer retaliatory actions and are able to legitimate itself more easily, while Al-Qaeda and the Islamic State give a greater role to intimidating and participating in conflictual relations, therefore encounter more communicational challenges, which burden the legitimacy of their actions.

Hamas and Hezbollah, alongside with having traditional propaganda measures, such as radio, television and various internet websites or jihadi forums, have established dense networks of social institutions, that play a significant role in mobilizing, recruiting and radicalizing functions, whilst Al-Qaeda and the Islamic State are forced to act in an underground, as they experience more intense repression and constant confrontation. They have also been constrained to using the instruments of collective identity shaping to not only radicalize, but recruit potential members as well.

Although it is difficult to measure the effectiveness of every organization, present status quo indicates that Hamas and Hezbollah, which participate in political opportunity structures, encounter a confrontation of smaller intensity and are able to pursue their goals with maintaining established institutions and territories, while Al-Qaeda and the Islamic State seem to have lost maintained territories and influence.

In case of Al-Qaeda, such scenario led to decentralization and decreased significance. It is hard to tell what is the forecast for the Islamic State, but an advanced aggressive communication strategy, that enables the organization to reach potential supporters through social media while avoiding media barriers, seems to remain unbridled.

Also, organizational structure, which gained experience through conflicts in Iraq, controls rich material and financial resources and recruits new members, especially targeting socially vulnerable Muslim communities in Western countries, that are unsatisfied with their socioeconomic status or simply seeking a better and more fulfilling life, which is offered by the Islamic State.

Both Al-Qaeda and Islamic State are experiencing repression and phase of decline and their survival could be based on how they will adapt to the new and harsher environment. Al-Qaeda in this situation took a step to adopt a lone wolf strategy and enabled its supporters to act on their own, without a substantial control of the organizational centre. And while the ultimate goal of Al-Qaeda became less achievable in the short-term, number of other networks are still operating in the name of Al-Qaeda. It means that organization still has the potential to mobilize itself and gain a more significant role in the future.

The Islamic State has mastered the usage of social media and gained spotlight in the Western societies, as well as created conditions to radicalize Western Muslim communities without coming to the Middle East or engage in jihadi operations after coming back, therefore Islamic fundamentalism became not only an external threat to most of the countries, but an internal one, too. Western countries will have to adapt new strategies that would eliminate the motivation of potential members of such movements and integrate them into their societies. It is also important to prevent the movements from attaining material resources, needed for their further activities.

Islamic fundamentalism, incited by terrorist organizations, is becoming more and more a substantial threat not only to Western political institutions in Muslim countries, but Western values as well, as confrontation of Western and Islamic civilizations could be observed.

Control of Western made technologies in the hands of radical jihadists seems to become increasingly difficult or even impossible and the accessibility of the information because of advanced communication infrastructure and translations is rising.